

POSLOVNO-KOMERCIALNA ŠOLA CELJE
POKLICNA IN STROKOVNA ŠOLA

Raziskovalna naloga

ANALIZA SOCIALNIH TRANSFERJEV V SLOVENIJI

Avtorja:

Klemen Tominšek, 2. a PTI

Jurij Kopinšek, 2. a PTI

Mentorica:

Marjeta Koštomaj Gašperšič, univ. dipl. ekon.

Celje, marec 2009

*»Ne čakajte, da se bo nekaj premaknilo –
pojdite in nekaj premaknite.«*

*William Walker Atkinson,
misel iz knjige Skrivnost uspeha*

Zahvala

Najlepše se zahvaljujema svoji mentorici Marjeti Koštomaj Gašperšič za nasvete in predloge ter za pomoč pri nastajanju naloge. Za pomoč pri praktičnem delu se zahvaljujema tudi vsem, ki so rešili najine ankete.

Klemen in Jurij

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
1.1 Opredelitev področja in raziskovalnega problema.....	6
1.2 Cilji raziskovalne naloge.....	7
1.3 Hipoteze	7
1.4 Metodologija in omejitve pri raziskavi.....	8
2 REVŠČINA IN SOCIALNA IZKLJUČENOST	9
2.1 Opredelitev revščine	9
2.2 Opredelitev socialne izključenosti	10
2.3 Analiza stanja v Sloveniji.....	13
2.4 Socialno izključene družbene skupine	15
3 SOCIALNA ZAŠČITA	18
3.1 Socialna zaščita in socialna varnost.....	18
3.2 Vrste socialnih transferjev v Sloveniji	19
3.2.1 Socialni transferji po področjih socialne zaščite.....	19
3.2.2 Zakonska podlaga socialnih transferjev	20
3.2.3 Socialni transferji in njihovi upravičenci	21
3.3 Viri financiranja socialne zaščite	27
3.4 Statistično spremljanje izdatkov za socialno zaščito	27
3.4.1 Denarne socialne pomoči v številkah	29
3.5 Vpliv socialnih transferjev na revščino	32
3.6 Nevarnosti socialnih transferjev	33
4 PRAKTIČNI DEL NALOGE.....	34
4.1 Izbor in struktura vzorca	34
4.2 Rezultati primarne raziskave	37
5 OVREDNOTENJE HIPOTEZ.....	48
6 ZAKLJUČEK	51
7 LITERATURA	52

KAZALO TABEL

Tabela 1: Prag revščine v Sloveniji med letoma 1997 in 2006	13
Tabela 2: Stopnja tveganja revščine glede na spol (%), 2007	14
Tabela 3: Stopnja tveganja revščine glede na starost (%), 2007	15
Tabela 4: Stopnja tveganja revščine glede na status (%), 2007	15
Tabela 5: Viri financiranja programov socialne zaščite po letih, Slovenija (mio. EUR)	27
Tabela 6: Izdatki programov socialne zaščite v mio. EUR po letih, Slovenija	27
Tabela 7: Izdatki za socialne prejemke po področju socialne zaščite in letih, Slovenija	28
Tabela 8: Povprečno mesečno število prejemnikov in povprečni znesek denarne socialne pomoči, 2001-2006	30
Tabela 9: Število upravičencev do denarne socialne pomoči v deležu prebivalstva po regijah	31
Tabela 10: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na spol vlagatelja	31
Tabela 11: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na starost vlagatelja	32

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji v letih 1994-2007	11
Graf 2: Izdatki za socialne prejemke po področju socialne zaščite, Slovenija, 2006	29
Graf 3: Povprečno mesečno število prejemnikov denarnih socialnih pomoči, 2001-2006 ..	30
Graf 4: Struktura anketirancev po spolu	34
Graf 5: Struktura anketirancev po starosti	35
Graf 6: Struktura anketirancev po izobrazbi	35
Graf 7: Struktura anketirancev po številu družinskih članov	35
Graf 8: Struktura anketirancev po dohodku gospodinjstva	36
Graf 9: Življenjski standard po mnenju anketirancev	37
Graf 10: Mnenje anketirancev o ekonomskem položaju svoje družine	37
Graf 11: Viri dohodka gospodinjstev	38
Graf 12: Vrste socialnih prejemkov v gospodinjstvih	38
Graf 13: Poznavanje upravičenosti do socialnih prejemkov	39
Graf 14: Poznavanje virov informacij o socialnih prejemkih	39
Graf 15: Viri pridobivanja informacij o socialnih prejemkih	40
Graf 16: Strinjanje s trditvijo: »Zaprosil bi za denarno socialno pomoč.«	41
Graf 17: Strinjanje s trditvijo: »Za pomoč prosil sorodnike in prijatelje.«	41
Graf 18: Strinjanje s trditvijo: »Poiskal bi novo ali dodatno zaposlitev oz. vir zaslužka.« ..	41
Graf 19: Strinjanje s trditvijo: »Pomoč bi poiskal pri Karitasu ali Rdečem križu.«	42
Graf 20: Odgovorni za socialno stisko ljudi	42
Graf 21: Načini zmanjševanja revščine	43
Graf 22: Višina socialnih prejemkov	43
Graf 23: Upravičenost prejemnikov do socialnih prejemkov	44
Graf 24: Strinjanje s trditvijo: »V Sloveniji je dobro poskrbljeno za socialno zaščito prebivalstva«	44
Graf 25: Strinjanje s trditvijo: »Postopek pridobivanja socialnih prejemkov je enostaven« ..	45
Graf 26: Strinjanje s trditvijo: »Informacije o socialnih prejemkih so pregledne in dostopne«	45
Graf 27: Strinjanje s trditvijo: »Socialni prejemki v Sloveniji precej zmanjšujejo revščino« ..	46
Graf 28: Strinjanje s trditvijo: »Visoki socialni prejemki povzročijo, da prejemniki ne iščejo sami izhoda iz težav«	46
Graf 29: Strinjanje s trditvijo: »Nadzor nad prejemniki socialnih prejemkov je dober.«	47

POVZETEK

Politične, ekonomske in socialne spremembe, ki so se v Sloveniji zgodile po osamosvojitvi so v ospredje postavile vrednote kot so uspešnost, kapital in dobiček. V takšnih razmerah postanejo najbolj ogroženi tisti, ki zaradi različnih razlogov (mladosti, starosti, bolezni, drugačnosti ...) nimajo enakih možnosti za vstop na odprti trg.

V raziskovalni nalogi sva zato raziskala, v kolikšni meri je Slovenija socialna država, katere družbene skupine so socialno najbolj izključene, kateri socialni transferji jim pripadajo, kako pregleden je sistem socialne varnosti in koliko ljudje poznajo svoje pravice. Podatke sva zbirala iz sekundarnih virov in s pomočjo vprašalnika na terenu.

Ugotovila sva, da je glede na izdatke za socialno varnost Slovenija socialna država, vendar je sistem socialne zaščite nepregleden, postopki pa zapleteni. Socialni prejemki pomembno zmanjšujejo revščino, saj bi se brez njih stopnja tveganja revščine vsaj podvojila. Najbolj razširjeni socialni prejemki so pokojnine in izdatki za zdravstveno varstvo. Največ prejemnikov denarnih socialnih pomoči pa je v skupini aktivnega prebivalstva. Socialni prejemki so namenjeni nadomeščanju izpadlega dohodka ter blaženju socialnih stisk. Problem nastane, kadar so tako visoki, da posameznika ne spodbujajo k iskanju le malo višjih dohodkov iz zaposlitve. Država mora zato državljanom poleg socialnih prejemkov zagotavljati tudi aktivne oblike pomoči, ki odpravljajo razloge za revščino.

Ključne besede: tveganje revščine, socialna izključenost, socialna zaščita, socialna varnost, socialni transferji.

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in raziskovalnega problema

Sodobni svet se sooča tako z blaginjo ljudi na eni strani kot z revščino na drugi. To nasprotje postaja vedno bolj očitno. Kljub napredku na nekaterih področjih socialnega in ekonomskega razvoja (daljša življenjska doba, večja pismenost, dostop do osnovnega izobraževanja in zdravstvenega varstva ...), razvoju demokracije in večjemu spoštovanju človekovih pravic, se na svetu bolj kot kadar koli prej veča število ljudi, ki trpijo zaradi lakote in drugih primanjkljajev. Naraščajo tudi notranji socialni problemi v posameznih državah (kriminal, droge, bolezni, nezadovoljstvo ...), ki predstavljajo grožnjo človekovemu blagostanju. Tako kot v mnogih državah narašča prepad med bogatimi in revnimi, narašča tudi prepad med razvitimi in nerazvitimi državami.

Ob osamosvojitvi in s prehodom v tržno gospodarstvo je Slovenija izgubila nekatere trge. Prišlo je do negativne gospodarske rasti in do povečanja brezposelnosti. Kasnejši razvoj je sicer prinesel ponovno oživitev gospodarske rasti in izboljšanje dohodkovnega položaja večine prebivalstva. Vendar se moramo zavedati, da splošen gospodarski in družbeni razvoj še ne pomeni boljšega položaja za vse.

Temeljni pogoj za delovanje Slovenije kot socialne države je usklajen gospodarski in socialni razvoj. Da bi dosegli usklajen socialni razvoj, je potrebna ustrezna socialna politika države. Gre za ukrepe za zagotavljanje socialne varnosti posameznika. Država je dolžna urediti obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in ostala zavarovanja, hkrati pa je dolžna varovati družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter za to ustvarjati potrebne razmere. Pri tem država zagotavlja materialne in socialne pravice, posamezniki pa prispevajo sredstva v obliki davkov, prispevkov in drugih obveznih dajatev. Preprečevanje revščine in socialne izključenosti mora zato postati temeljni cilj socialne politike naše države.

Omenjena tema se nama zdi še posebej aktualna glede na trenutno finančno krizo v svetu, ki se je dotaknila tudi Slovenije. Podjetja znižujejo stroške, mnogi delavci težko shajajo iz meseca v mesec z nizkimi dohodki, grozijo jim odpuščanja ... Zato sva se odločila, da raziščeva, v kolikšni meri je Slovenija socialna država in kateri socialni transferji v Sloveniji pomagajo preprečevati revščino in socialno izključenost ljudi. Prav tako bova v nalogi skušala ugotoviti, v kolikšni meri ljudje poznajo svoje pravice na področju socialne varnosti in kakšni so postopki za pridobitev socialnih transferjev.

1.2 Cilji raziskovalne naloge

Cilji v teoretičnem delu:

- analizirati življenjski standard v Sloveniji;
- ugotoviti obseg izdatkov za socialne transferje v Sloveniji in gibanje le-teh v zadnjih letih;
- ugotoviti, katere družbene skupine so v največji meri prejemniki socialnih transferjev;
- ugotoviti strukturo prejemnikov denarnih socialnih pomoči po starosti, spolu in regijah;
- raziskati vpliv socialnih transferjev na zmanjševanje revščine;
- predstaviti vire financiranja socialne zaščite;
- predstaviti zakonsko podlago izplačevanja socialnih transferjev;
- predstaviti možne negativne posledice socialnih transferjev.

Cilji v praktičnem delu:

- oblikovati anketni vprašalnik;
- ugotoviti mnenje anketirancev o življenjskem standardu;
- ugotoviti mnenje anketirancev o sistemu socialne zaščite v Sloveniji;
- ugotoviti, v kolikšni meri anketiranci poznajo možnosti socialnih prejemkov;
- ugotoviti kateri socialni prejemki so najbolj razširjeni;
- ugotoviti kaj moti anketirance v postopku pridobivanja socialnih prejemkov;
- ovrednotiti hipoteze;
- povzeti ugotovitve v raziskavi.

1.3 Hipoteze

H1 – Socialni prejemki v Sloveniji precej zmanjšujejo revščino.

H2 – Najbolj razširjeni socialni prejemki so pokojnine, otroški dodatki in nadomestila za brezposelnost.

H3 – Glavni vir dohodka v gospodinjstvu predstavljata dohodek iz zaposlitve in pokojnine.

H4 – Med prejemniki denarnih socialnih pomoči so v večji meri starejši, predvsem pa ženske.

H5 – Posamezniki, ki se znajdejo v socialni stiski, poskušajo najprej sami poiskati izhod iz nje.

H6 – Previsoki socialni prejemki povzročajo, da prejemniki ne iščejo sami izhoda iz težav.

H7 – Postopki pridobivanja socialnih transferjev so nepregledni in niso enostavni.

1.4 Metodologija in omejitve pri raziskavi

Raziskovanje je potekalo v več fazah. Najprej sva se lotila pregleda sekundarnih virov, ki so kakor koli povezani s temo raziskovalne naloge, ki sva jo izbrala. Na osnovi tega sva opredelila problem, si postavila cilje in hipoteze. Sledilo je podrobnejše preverjanje sekundarnih virov (knjige, revije, diplomske naloge, zakonodaja, spletne strani ...), da bi s pomočjo le-teh poiskala vsaj delno rešitev zastavljenega problema. Ugotovila sva, da so pri nas socialni transferji v literaturi precej slabo obdelani, poleg tega pa so podatki precej razpršeni. Največ podatkov sva tako našla na spletnih straneh Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve in centrov za socialno delo.

Zbrani sekundarni podatki so nama zato predstavljali le osnovo za nadaljnje zbiranje primarnih podatkov in načrtovanje primarne raziskave. Izdelala sva anketni vprašalnik, s pomočjo katerega sva želela pridobiti subjektivno mnenje naključno izbranih anketirancev o sistemu socialne zaščite v Sloveniji ter preglednosti in dostopnosti informacij o možnostih pridobivanja sredstev preko socialnih transferjev. Primarna raziskava je potekala na območju Savinjske regije na vzorcu 200 naključno izbranih anketirancev.

Raziskava je bila omejena v več pogledih. Omejevali so naju:

- pomanjkljivi viri in čas, ki sva ga imela na voljo – literature, ki bi obravnavala področje socialnih transferjev je izjemno malo, zato sva uporabljala pretežno spletne vire;
- izbor anketirancev – vzorec 200 anketirancev sicer omogoča spoznati osnovne trende, vendar je premajhen, da bi lahko rezultate posploševali; poleg tega je bil vzorec anketirancev tudi regionalno omejen.

2 REVŠČINA IN SOCIALNA IZKLJUČENOST

2.1 Opredelitev revščine

Beseda revščina spominja na preteklost, na čas, ki ga ni več; na tisti čas, v katerem je bilo težko. Čas revščine so nam opisovale babice: »Tokrat ni bilo kruha, mlajši otroci so nosili ponošene obleke od svojih bratov in sester, potem je bila tu vojna, pa izgnanstvo, sedaj pa imate vse ...«. Na videz se res zdi, da imamo vse, toda živimo v svetu, v katerem še marsikaj manjka.

Svet Evrope je 19. novembra 1984 sprejel naslednjo **definicijo revščine**: »Revne so osebe, družine in skupine oseb, katerih sredstva (materialna, kulturna, socialna) so tako omejena, da jim onemogočajo minimalno sprejemljivo življenje v državi, v kateri živijo.«

Na podlagi te definicije lahko ugotovimo:

- da se pojem revščine ne nanaša le na posameznika ali družino, ampak tudi na določene dele prebivalstva in na določeno življenjsko obdobje;
- da se poleg denarnega vidika revščine upošteva tudi druge kazalce pomanjkanja;
- da revščina pomeni izključitev iz »minimalno sprejemljivega načina življenja« v določeni družbi.

Glede na to je revščina relativen koncept. Oseba z isto življenjsko ravniho je v neki družbi revna, v drugi pa ne.

Pri preučevanju revščine prevladujejo trije pristopi - absolutni, relativni in subjektivni pristop.

Absolutna revščina pomeni pomanjkanje osnovnih dobrin in storitev, ki so nujne za zadovoljitev minimalnih potreb (hrana, stanovanje, obleka ...). Osnovna ideja je v izbiri košarice blaga in storitev, ki je spoznana kot nujna.

Relativna revščina je stanje relativnega pomanjkanja (v primerjavi z določeno ravniho blaginje v določeni skupnosti). Gospodinjstvo, ki ima dovolj visok dohodek, da zadovolji vse osnovne potrebe, je še vedno lahko revno po relativnih merilih, če si ne more privoščiti dobrin in storitev, ki sicer niso nujno potrebne, so pa običajne v skupnosti, v kateri gospodinjstvo živi.

Subjektivna revščina pa predstavlja mnenje gospodinjstev o njihovem dohodkovnem položaju ali njihovih potrebah.

V zadnjih letih je v Sloveniji po statističnih podatkih tveganju revščine izpostavljeno med 10 in 15 odstotkov prebivalstva. Okolje, v katerem živimo, vrste na uradih socialnih služb in žalostne zgodbe iz medijev pa so dovolj za sklepanje, da je ta odstotek v resnici veliko višji. Statistični podatki so namreč le številke, ki jih lahko naročnik deloma prikroji v svoj prid. Bojiva se, da je revščina bolj razširjen pojav, kot javnost prepričujejo mediji in druge interesne skupine.

Le malo je takih, ki odkrito priznajo, da so revni, saj mnogi revščino povezujejo z nesposobnostjo človeka. Tudi zaradi tega je revščina za posameznika stres. Začne se jo sramovati in skrivati pred sosedi in znanci. Prikrivanje revščine je velik problem posameznikov, družin, skupnosti in tudi širše družbe. Še posebej zaradi ponosa, strahu pred mnenjem drugih, frustracij, družbenih predsodkov proti revščini se revni neradi obračajo po pomoč, ki bi jim sicer lahko olajšala življenjsko stisko. Klasična revščina v smislu pomanjkanja denarja in materialnih dobrin predstavlja le eno izmed socialnih izključenosti.

2.2 Opredelitev socialne izključenosti

Socialna izključenost predstavlja enega novejših konceptov, ki so se razvili v okviru analiziranja socialne politike in njenih učinkov. Socialna izključenost je znak nepopolnega zagotavljanja socialnih pravic državljanom in državljanom.

Ločimo najmanj 4 izključenosti¹:

- a) izključenost iz delovnega življenja – brezposelnost,
- b) izključenost iz potrošniške družbe – klasična revščina,
- c) izključenost iz družbe (pomanjkanje socialnih stikov) – osamljenost,
- č) izključenost od mehanizmov moči in vpliva – kulturna marginalizacija.

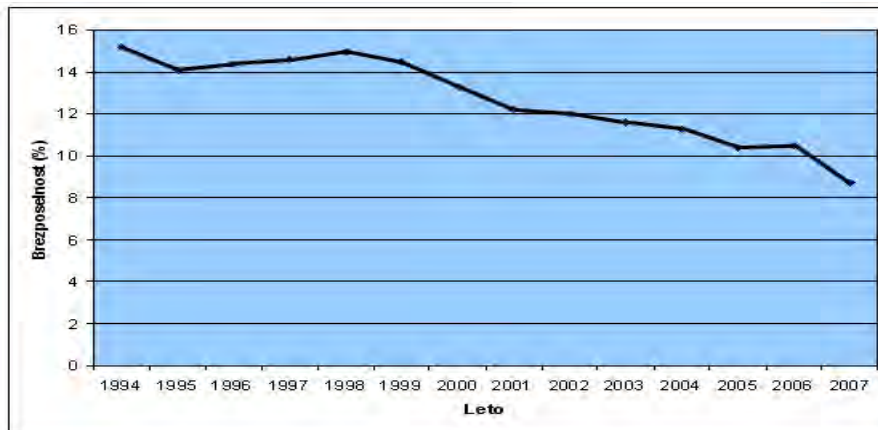
a) Izključenost iz delovnega življenja - brezposelnost

Brezposelnost prikazuje stanje brez uradne zaposlitve. Brezposelne osebe so prijavljene na zavodih za zaposlovanje in prejemajo denarna nadomestila. Najpogostejši vzroki za brezposelnost so problemi v družini, fizična in psihična nezmožnost opravljanja dela ter vpliv družbe. Razlikujemo različne vrste brezposelnosti:

- O **sezonski brezposelnosti** govorimo, ko podjetja zaradi nihanja v proizvodnji v določenih sezonah najemajo oziroma odpuščajo sezonske delavce.
- **Frikcijska brezposelnost** je ponavadi kratkotrajna in nastane kot posledica časovnega zamika med začetkom iskanja zaposlitve ter pridobitvijo le-te. Največkrat se pojavi med mladimi, ki iščejo prvo zaposlitev ter odpuščenimi delavci, ki iščejo novo zaposlitev.
- **Strukturna brezposelnost** je ponavadi posledica neusklajene ponudbe delovne sile ter povpraševanja po njej. Velikokrat je vzrok brezposelnosti hiter tehnološki razvoj, ki spremeni razmerje iskanih kadrov. Predstavlja največji problem za države, ki se z njo spopadajo, saj je dolgotrajna ter lahko prizadene cele generacije ljudi.

¹ Povzeto po: <http://www.varuh-rs.si/>

Brezposelnost nam poslabša kakovost življenja in prinaša vse manjšo finančno zmogljivost. Ljudje, ki so dalj časa brezposelni, se začnejo zatekati v nasilje, samomorilnost, kriminal, deviantno vedenje ... Tako nastane problem tudi za državo, saj večja kot je brezposelnost, manj ljudje kupujejo, povpraševanje se zmanjšuje, temu se prilagaja tudi ponudba in država dobi manj davkov. Zato je zaradi manjšega dotoka davkov in večjih stroškov denarnih nadomestil brezposelnost problematična tudi za državo.

Graf 1: Stopnja brezposelnosti v Sloveniji v letih 1994-2007

b) izključenost iz potrošniške družbe – klasična revščina

Klasično revščino lahko definiramo kot koncept, ki izhaja iz nizkih prihodkov ali iz nezadostnih razpoložljivih dohodkov (kar se odraža v potrošniških navadah ljudi ali v splošni blaginji). Gre za materialno pomanjkanje. Ljudje nimajo rednega dohodka, nimajo zdravstvenega zavarovanja, imajo težave s plačilom stanarine. Klasično revščino vidimo kot statični položaj, v katerem je dohodek pokazatelj pomanjkanja in predstavlja specifično obliko socialne izključenosti.

Najpogosteje navajani razlogi za klasično revščino so:

- Brezposelnost.
- (Pre)nizke plače.
- Nezadostne višine socialnih pomoči.
- Brezbrižnost družbe in države, ki v zagovarjanju liberalizma ne najde prostora za ljudi, ki ne zmorejo bitk z novimi zahtevami. Neoliberalizem poskrbi le za majhen del prebivalstva, večino pa prepusti trgu in neenakim vstopnim pogojem. Ni dovolj prostora za drugačne in vse tiste, ki so slabše socialno in zdravstveno opremljeni.
- Položaj slabšajo tudi druge okoliščine (bolezen, invalidnost, starost, spol, družbeni in družinski status, etnično poreklo ...).

c) izključenost iz družbe (pomanjkanje socialnih stikov) – osamljenost²

Osamljenosti dostikrat ne ločimo od samote. Razlikujeta se v tem, da je **občutek osamljenosti** neprijeten in mukotrpen, človeka sili v globoko žalost, jok, željo po smrti in celo v samouničevalna vedenja (predajanje alkoholu, drogam, zlorabi hrane v namen zapolnitve praznine, poizkus samomora ipd.). Običajno se občutek osamljenosti pojavi pri ljudeh, ki so brezposelni, imajo zelo nizke dohodke ali živijo sami.

Občutek samote je bolj nevtralen in pomeni predvsem odmaknjenost iz družbe, ki nekaterim ljudem ali ljudem v nekaterih situacijah, prinaša tudi občutke ugodja. Res pa je, da samota v veliko primerih botruje nastanku osamljenosti. Odpornost na samoto kot stresno okoliščino se razlikuje od osebe do osebe in je odvisna od osebnostnih značilnosti posameznika ter razvitih veščin za obvladovanje samote.

č) izključenost od mehanizmov moči in vpliva – kulturna marginalizacija

Vse zgoraj navedene izključenosti v končni fazi vodijo tudi v izključenost od mehanizmov moči in vpliva. Ljudje, ki so brezposelni, ki nimajo dovolj materialnih sredstev za dostojno življenje, ki so osamljeni, imajo večinoma negativen odnos tudi do države in njenih institucij. Menijo, da politiki skrivajo informacije, politika je prezapletena, da bi jo lahko razumeli, lahko volijo, a ne morejo vplivati na politiko, zato nima nobenega smisla načrtovati življenja. Počutijo se nepomembne.

Socialno izključenost je težje izmeriti, kot določiti stopnjo klasične revščine, saj gre za širšo dimenzijo človekove stiske. Ne gre le za oceno pojma in dimenzije »imeti«, vključuje tudi dimenziji »pripadati« in »biti«.

Podatki o socialni izključenosti so pokazali, da so nekatere skupine prebivalstva še posebej ogrožene, k njihovi izključenosti pa prispevajo dejavniki, ki se pogosto združujejo. Najpomembnejši dejavniki za socialno izključenost so: brezposelnost oziroma status aktivnosti, zdravstveno stanje, stanovanjske razmere, izobrazba itd. Slika socialne izključenosti v Sloveniji je precej tradicionalna, saj se koncentrira med osebami, ki živijo v majhnih krajih, med starejšimi in slabo izobraženimi, med kmeti, med brezposelnimi in med osebami z nestalno zaposlitvijo.

Revščina in socialna izključenost sta problema celotne družbe in vsakega njenega člana. Če država skrbi za socialno varnost in blaginjo državljanov, je naloga vsakega posameznika, da prispeva tisto, kar lahko, da bi se stanje izboljšalo. Najpomembnejša strategija premagovanja izključenosti pa je oblikovanje zakonodaje, ki zagotavlja socialne, civilne in politične pravice.

² Povzeto po: http://www.siol.net/trendi/trendi_plus/2007/12/ste_osamljeni.aspx

2.3 Analiza stanja v Sloveniji³

Stopnja tveganja revščine je v letu 2007 znašala 11,5 % in je tako ostala skoraj na enaki ravni kot leto pred tem (11,7 %). Mesečni prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo se je zvišal s 466 EUR na 495 EUR.

Prag določimo tako, da najprej za vsa gospodinjstva izračunamo njihov razpoložljivi dohodek na odraslega člana, ga pripišemo vsem članom v gospodinjstvu in nato vse osebe razvrstimo glede na višino tako pripisanega dohodka. Dohodek osebe na sredini te porazdelitve je mediana; vrednost v višini 60 % mediane pa je določena kot prag tveganja revščine. Torej vsi tisti, ki živijo v gospodinjstvih, katerih dohodek na odraslega člana je nižji od tega izračunanega praga, tvegajo revščino. Tako izračunana stopnja ni kazalnik absolutne revščine, temveč meri neenakost znotraj populacije; ne pokaže torej, koliko prebivalcev je dejansko revnih, temveč, koliko jih ima nižji dohodek od praga; je odraz porazdelitve dohodka med prebivalci, ne upošteva pa gibanja cen, stanovanjskih razmer in drugih dejavnikov, ki prav tako vplivajo na življenjski standard prebivalcev.

Tabela 1: Prag revščine v Sloveniji med letoma 1997 in 2006⁴

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dohodek brez dohodka v naravi										
Prag tveganja revščine	3315 €	3505 €	3566 €	3759 €	3978 €	4204 €	4395 €	5278 €	5589 €	5944 €
Stopnja tveganja revščine (v %)	14,0	14,0	13,6	13,0	12,9	11,9	11,7	12,1	11,7	11,5
V dohodek je vključen tudi dohodek v naravi										
Prag tveganja revščine	3681 €	3862 €	3894 €	4148 €	4359 €	4582 €	4742 €	5516 €	5765 €	6108 €
Stopnja tveganja revščine (v %)	11,7	11,8	11,6	11,3	10,6	9,9	10,0	11,4	11,1	11,0

Med neaktivnimi in brezposelnimi več revnih

Med najbolj ogroženimi skupinami leta 2007 so bile vse skupine neaktivnih oseb, razen upokojenih moških. Pod pragom je živelo 35,9 % brezposelnih, 20,1 % upokojenih žensk in 19,1 % drugih neaktivnih oseb.

³ Povzeto po: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=2032

⁴ Povzeto po:

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti___pdf/npsszsv08_10.pdf

Glede na delovno intenzivnost gospodinjstev so bila v daleč najslabšem položaju gospodinjstva, v katerih ni bil nihče delovno aktiven. Tako je pod pragom revščine živel 54,5 % oseb iz gospodinjstev brez delovno aktivnih članov in z vzdrževanimi otroki in 30,6 % oseb iz gospodinjstev brez delovno aktivnih članov in brez vzdrževanih otrok.

Ženske bolj izpostavljene revščini kot moški

Višje stopnje tveganja revščine se pojavljajo pri ženskah, še posebej so izstopale ženske stare nad 65 let (24,9 %) in upokojene ženske (20,1 %). V najslabšem položaju so bile z 42,6 % stopnjo tveganja revščine ženske, ki so živele same, vendar je bila tudi stopnja tveganja revščine moških, ki so živeli sami, visoko nad povprečjem (33 %). Le ženske v starosti od 19 do 49 let so bile v malo boljšem položaju kot moški te starosti.

Enočlanska gospodinjstva med bolj ogroženimi

Od vseh gospodinjstev so bila v najslabšem položaju enočlanska gospodinjstva. Pod pragom je živel 39,4 % oseb iz enočlanskih gospodinjstev (še posebej so s 47,1-odstotno stopnjo tveganja revščine izstopale starejše ženske). Pod pragom je živel tudi 28,6 % oseb iz enostarševskih gospodinjstev, 15,5 % oseb iz dvostarševskih gospodinjstev z vsaj tremi vzdrževanimi otroki ter približno 12 % parov brez vzdrževanih otrok.

Najemniki bolj ogroženi od lastnikov

Najemniki stanovanj so bili v precej slabšem položaju od lastnikov. Pod pragom je živel 25,7 % oseb v najemniških stanovanjih. Stopnja tveganja revščine oseb, ki so živele v lastnih stanovanjih, pa je bila nižja od povprečja.

Glede na leto 2006 so se stopnje tveganja revščine pri skoraj vseh skupinah prebivalstva znižale. Izjema so bile brezposelne osebe, enostarševska gospodinjstva z vsaj enim vzdrževanim otrokom in najemniki stanovanj.

Tabela 2: Stopnja tveganja revščine glede na spol (%), 2007

	Brez dohodka v naravi	Z dohodkom v naravi
Skupaj	11,5	11,0
moški	10,1	9,4
ženske	12,9	12,4

Tabela 3: Stopnja tveganja revščine glede na starost (%), 2007

Starost	Brez dohodka v naravi	Z dohodkom v naravi
0-17	11,3	10,8
18-24	9,1	8,5
25-49	9,1	8,8
50-64	11,5	10,8
65+	19,4	18,5

Tabela 4: Stopnja tveganja revščine glede na status (%), 2007

Status	Brez dohodka v naravi	Z dohodkom v naravi
zaposleni	3,5	3,6
samozaposleni	16,3	13,3
brezposelni	35,9	35,9
upokojeni	16,6	15,8
drugi neaktivni	19,1	17,9

2.4 Socialno izključene družbene skupine

Analiza položaja izključenih družbenih skupin v Sloveniji je med najbolj izključene družbene skupine uvrstila:

- nekatere skupine mladih in otrok,
- nekatere skupine žensk,
- ljudi z dolgotrajnimi duševnimi stiskami,
- gibalno ovirane ljudi,
- brezposelne,
- Rome,
- starostnike,
- brezdomce,
- ljudi brez slovenskega državljanstva in
- begunce, ki živijo v zbirnih centrih.

Njihov družbeni položaj zaznamujejo tri vrste diskriminiranosti in izključenosti: ekonomska, socialna in kulturna.

Mladi in otroci

V to skupino spadajo predvsem otroci in mladostniki, katerih starši so umrli, so jih zapustili, ne skrbijo zanje ali imajo neurejene medsebojne odnose. Pa tudi otroci in mladostniki iz materialno ogroženih družin, katerih starši so brez stalnega dohodka, nezaposleni, z nerešenimi stanovanjskimi vprašanji ...

Ženske

Uvrščene so med najranjivejše in izključene skupine v Sloveniji, med njimi pa so še posebno izpostavljene naslednje skupine:

- ženske, ki doživljajo fizično, psihično in spolno nasilje;
- matere samohranilke;
- ženske brez otrok, brez zaposlitve in brez stanovanja;
- ženske, ki nimajo slovenskega državljanstva;
- ženske, ki so gibalno ovirane ali imajo motne v duševnem razvoju;

- starejše ženske, ki ne morejo več v celoti skrbeti zase ...

Ljudje z dolgotrajnimi duševnimi stiskami

Gre za osebe, ki občasno uporabljajo medicinske usluge in za osebe z dolgim obdobjem bivanja v psihiatričnih bolnišnicah in socialnih zavodih, prav tako pa tudi za osebe, ki doživljajo enkratne globoke čustvene krize.

Romi

Položaj Romov v različnih slovenskih pokrajinah je različen, v vseh primerih pa je izrazito nižji od socialnega statusa večinskega prebivalstva. Ne razpolagajo z družbeno močjo, niso vključeni v ekonomske in politične institucije in nimajo pogajalske moči na trgu dela ter v politiki. Težave, s katerimi se soočajo, so zlasti slabo zdravje, neizobraženost, brezposelnost, slabi bivalni pogoji ...

Starostniki

Soočajo se predvsem z osamljenostjo in izolacijo, nizkimi dohodki, boleznijo, osebnim razvrednotenjem ...

Gibalno ovirani ljudje in ljudje z motnjami v duševnem razvoju

Soočajo se zlasti z omejenim izborom poklicev, nedostopnim delovnim okoljem, pomanjkanjem ustreznih stanovanj, pomanjkanjem samozavesti ...

Brezposelni⁵

Brezposelne so osebe brez uradne zaposlitve. Največje zlo brezposelnosti ni fizično, temveč moralno – ne le pomanjkanje, ki ga prinaša, temveč sovraštvo in strah, ki nastajata zaradi brezposelnosti. Povzroča revščino in demoralizacijo oseb.

Brezposelnost je torej ena najhujših stisk, v kateri se znajdejo ljudje, pogosto brez svoje volje in krivde. Prezgodnje upokojevanje ali brezposelnost za delo še sposobnega človeka pa ne pomeni samo izgube prepotrebnih znanj in veščin, ampak povzroča v družbi nastanek novega pojava, velike skupine ljudi, ki se izrinjeni na rob družbenega dogajanja počutijo ogoljufane, nesrečne, nekoristne, brezvoljne ali pa agresivne do družbe, ki jih je pahnila v takšen položaj. Pri tej skupini se gotovo pojavita socialna izključenost in revščina.

Ljudje brez slovenskega državljanstva in begunci

Begunci se soočajo s številnimi izgubami. Predvsem so begunci ljudje, ki so izgubili dom in s tem celotno družbeno strukturo, v kateri so se rodili. Ljudje ne postanejo begunci zgolj zaradi svoje politične dejavnosti, ampak zaradi »napačne« verske, rasne, etnične pripadnosti, »napačnega« spola ...

Gre za osebe, ki so izgubile zaščito svojih vlad. To ne pomeni le izgube pravnega statusa v svoji, temveč v vseh državah. Dokler begunci v Sloveniji ali kateri drugi državi (kjer so zaprosili za azil) ne pridobijo uradnega statusa begunca, imajo zelo malo ali nič pravic. Če nimajo pravic, tudi ne morejo uveljavljati nobenega denarnega nadomestila.

⁵ Povzeto po: mag. Bojana Cvahte, Revščina in socialna izključenost oz. vključenost (<http://www.varuh-rs.si/>)

Brezdomci

Brezdomcev je več vrst. ETHOS⁶ navaja 4 temelje brezdomstva: biti brez strehe, biti brez stanovanja, bivati v negotovih pogojih in bivati v neprimernih pogojih. Prvi dve kategoriji predstavljata odkrito ali vidno, »cestno« brezdomstvo, drugi dve kategoriji pa skrito ali manj vidno brezdomstvo. Razumevanje obeh oblik je pomembno, ker se iz skritega brezdomstva oblikuje odkrito, kar pomeni, da se moramo, še posebej, če želimo delovati preventivno, ukvarjati tudi s prikritim.

⁶ Evropska klasifikacija brezdomstva

3 SOCIALNA ZAŠČITA

3.1 Socialna zaščita in socialna varnost

V praksi se pojma socialna zaščita (social protection) in socialna varnost (social security) velikokrat uporabljata nedosledno, zato uvodoma navajava definicijo obeh pojmov.

Pojem **socialna zaščita** se je začel uporabljati v zadnjih desetletjih. Uporablja se kot najširši pojem oz. sistem, ki obsega sisteme socialne varnosti vključno s sistemi socialnih zavarovanj (zdravstveno, pokojninsko, invalidsko, zavarovanje za primer brezposelnosti, starševsko varstvo ...), socialnih pomoči in drugih socialnih ugodnosti, kot so npr. stanovanjske ugodnosti, subvencije predšolskega varstva, subvencije prehrane za otroke in mladino, davčne olajšave in podobno.

Glavne kategorije izdatkov programov socialne zaščite so socialni prejemki, upravni stroški, transferi drugim programom in drugi izdatki. Glavne kategorije virov financiranja programov socialne zaščite pa so socialni prispevki, prispevki države, transferi iz drugih programov in drugi viri.

Pojem **socialna varnost** zajema ožji sistem pravic. Z njimi se zagotavlja varnost dohodka delavcem in drugim aktivnim osebam in njihovim družinskim članom v času, ko ne morejo delati. Gre za pravice zaposlenih do nadomestila plače in do pokojnine v primeru začasne ali trajne nezmožnosti za delo ali zaradi povečanja stroškov v primeru zdravljenja ...

Socialna varnost v Sloveniji temelji na plačevanju prispevkov, ki jih vsi zaposleni in samozaposleni plačujejo v sistem socialne varnosti. Višina prispevkov, ki jih plačujeta tako delodajalec kot tudi delojemalec, je določena z Zakonom o plačevanju prispevkov za socialno varnost.

Delodajalec nas je v osmih dneh od sklenitve pogodbe o zaposlitvi dolžan prijaviti v matično evidenco zavarovancev. Samostojni podjetnik sam vložijo prijavo v zavarovanje kot zavezanec za prispevek.

Prispevke za socialno varnost kot davčni odtegljaj plačuje deloma delodajalec in tudi delavec ob izplačilu mesečne plače. Osnova je bruto plača. Stopnje prispevkov delodajalca in delavca (v oklepaju) so:

- Prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje – 8,85 % (15,50 %).
- Prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje – 6,56 % (6,36 %).
- Prispevek za starševsko varstvo – 0,10 % (0,10 %).
- Prispevek za zaposlovanje – 0,06 % (0,14 %).
- Prispevek za zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni 0,53 %.

Skupaj plača delodajalec 16,10 % in delavec 22,10 %.

Poleg pravic iz sistemov socialne varnosti v sistem socialne zaščite sodijo še socialne pomoči. Ta pojem ne pomeni zgolj denarnih socialnih pomoči, ampak tudi vse dajatve v denarju ali naravi, ki so namenjene tistim posameznikom in družinam, za katere se v posebnem postopku ugotovi, da pomoč potrebujejo zaradi denarne ali osebne stiske.

Za različna področja socialne zaščite so v Sloveniji pristojna različna ministrstva. Najobsežnejši del področij spada v resorno pristojnost Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, poleg tega ministrstva pa so za posamezna področja pristojna še Ministrstvo za zdravje, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo ter Ministrstvo za šolstvo, šport in znanost.

3.2 Vrste socialnih transferjev v Sloveniji

Zaradi mednarodne primerljivosti tudi Slovenija enako kot ostale evropske države od leta 1996 spremlja prejemke in izdatke programov socialne zaščite po metodologiji ESSPROS (Evropski sistem statistike socialne zaščite).

Izdatke za socialno zaščito bi lahko razdelili na:

- transferje upravičencem v obliki denarja ali blaga in storitev;
- upravne stroške, ki bremenijo določen program socialne zaščite;
- druge izdatke.

V nadaljevanju podrobneje prikazujeva transferje upravičencem v obliki denarja, blaga ali storitev. Namen socialnih transferov je olajšati breme posameznikom in gospodinjstvom, ko se pojavijo določena tveganja in potrebe.

3.2.1 Socialni transferji po področjih socialne zaščite

Pomoč se zagotavlja na naslednjih osmih področjih socialne zaščite⁷:

1. Bolezen/zdravstveno varstvo – prejemki, ki so povezani s telesno ali z duševno obolelostjo in zdravstveno varstvo, ki pomeni ohranjanje zdravja, ozdravljenje ali izboljšanje zdravja varovanih oseb, ne glede na izvor zdravstvenih težav (nadomestila za primer zadržanosti z dela zaradi bolezni, zdravstveno varstvo in zdravila).

2. Invalidnost – prejemki, povezani z nezmožnostjo sodelovanja v ekonomskih in socialnih aktivnostih telesno ali duševno prizadetih oseb (invalidske pokojnine osebam pod določeno starostjo in blago in storitve invalidnim osebam).

3. Starost – prejemki, povezani s starostjo (starostne pokojnine, invalidske in družinske pokojnine osebam nad določeno starostjo ter blago in storitve, povezane s starostjo).

⁷ Povzeto po: http://www.stat.si/Letopis/2007/MP/10-07_slo.pdf (7. 12. 2008)

4. Smrt hranitelja družine – prejemki, povezani s smrtjo družinskega člana (družinske pokojnine osebam pod določeno starostjo).

5. Družina in otroci – prejemki, povezani z nosečnostjo, rojstvom otroka, s posvojitvijo, z vzgojo otrok in vzdrževanjem drugih družinskih članov (nadomestila plač med porodniškim dopustom in otroški dodatki).

6. Brezposelnost – prejemki, povezani z brezposelnostjo (nadomestila za primer brezposelnosti in poklicno izobraževanje).

7. Nastanitev – prejemki, povezani s stroški nastanitve.

8. Druge oblike socialne izključenosti – prejemki, namenjeni revnim in drugim skupinam socialno izključenih oseb, če jih ne moremo uvrstiti v nobeno drugo področje.

3.2.2 Zakonska podlaga socialnih transferjev⁸

Sredstva za socialne transferje se zagotavljajo iz državnega proračuna, proračunov občin ter Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. V nadaljevanju prikazujeva socialne transferje glede na vir izplačevanja in zakonsko podlago:

1. Transferji, ki se izplačujejo iz državnega proračuna:

- otroški dodatek (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- dodatek za nego otroka (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- delno plačilo za izgubljeni dohodek (Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- dodatek za veliko družino (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- pomoč ob rojstvu otroka (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- starševski dodatek (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- rejnine (Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti),
- denarna socialna pomoč (Zakon o socialnem varstvu),
- denarno nadomestilo brezposelnim (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti),
- starševska nadomestila (Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih),
- sredstva za varstvo duševno in telesno prizadetih – nadomestilo za invalidnost, dodatek za tujo nego in pomoč (Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb),
- invalidnina (Zakon o vojnih invalidih),
- dodatek za posebno invalidnost (Zakon o vojnih invalidih),
- dodatek za pomoč in postrežbo (Zakon o vojnih invalidih),

⁸ Povzeto po: Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v republiki Sloveniji (UL RS 114/06)

- oskrbnina (Zakon o vojnih invalidih),
- invalidski dodatek (Zakon o vojnih invalidih),
- družinska invalidnina (Zakon o vojnih invalidih),
- družinski dodatek (Zakon o vojnih invalidih),
- renta (Zakon o posebnih pravicah žrtev v vojni za Slovenijo 1991),
- štipendija (Zakon o posebnih pravicah žrtev v vojni za Slovenijo 1991),
- veteranski dodatek (Zakon o vojnih veteranih),
- dodatek za pomoč in postrežbo (Zakon o vojnih veteranih),
- doživljenjska mesečna renta (Zakon o žrtvah vojnega nasilja),
- denarna renta (Zakon o žrtvah vojnega nasilja),
- republiške štipendije (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti),
- Zoisove štipendije (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti),
- štipendije za brezposelne osebe (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti),
- kadrovske štipendije (Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti).

2. Transferji, ki se izplačujejo iz proračunov občin:

- kadrovske štipendije,
- delno plačilo za izgubljeni dohodek družinskemu pomočniku (Zakon o socialnem varstvu).

3. Transferji, ki jih izplačuje Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije:

- letni dodatek (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- dodatek za pomoč in postrežbo (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- invalidnine (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- varstveni dodatki (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- denarna nadomestila uživalcev pravic na podlagi preostale delovne zmožnosti (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju),
- dodatki k pokojninam (Zakon o zagotavljanju socialne varnosti slovenskim državljanom, ki so upravičeni do pokojnin iz republik nekdanje SFRJ),
- preživnine (Zakon o preživninskem varstvu kmetov).

4. Transferji, ki jih izplačuje Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije

- nadomestila med začasno zadržanostjo od dela (Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju).

3.2.3 Socialni transferji in njihovi upravičenci

a) Zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Uporabniki zdravstvenega varstva so osebe, ki izpolnjujejo z zakonom določene pogoje za pridobitev lastnosti zavarovanca in plačujejo prispevek za obvezno zdravstveno zavarovanje ali ga zanje plačajo drugi zavezanci. V obvezno

zdravstveno zavarovanje so vključene delovno aktivne osebe (zaposlene, samozaposlene, kmetje), brezposelne osebe, osebe, ki prejemajo pokojnino, družinski člani ... S plačevanjem določenega prispevka tudi v času, ko smo zdravi, zagotavljamo sebi in po nas zavarovanim družinskim članom potrebne zdravstvene storitve in druge pravice v primeru, če bi zboleli, se poškodovali ali imeli kakšne druge zdravstvene potrebe. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju določa, da obvezno zdravstveno zavarovanje obsega zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela in zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni. Z obveznim zdravstvenim zavarovanjem je zavarovanim osebam oz. zavarovancem zagotovljeno plačilo zdravstvenih storitev, nadomestilo plače med začasno zadržanostjo od dela, pogrebnina, posmrtnina in povračilo potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenih storitev. Poleg obveznega poznamo v Sloveniji tudi dodatno zdravstveno zavarovanje.

Zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja (PIZ) pa so osebe, ki so obvezno ali prostovoljno vključene v PIZ. V obveznem pokojninskem in invalidskem zavarovanju so zavarovani delavci v delovnem razmerju pri delodajalcih, zasebniki, ki opravljajo samostojno dejavnost, kmetje in člani njihovih gospodinjstev ... Uživanci pokojnin so osebe, ki imajo pravico do uživanja starostne, invalidske, družinske pokojnine, varstvenega dodatka, dodatka za pomoč in postrežbo ...

Starostna pokojnina pripada zavarovancem ob dopolnitvi določene starosti in pokojninske dobe. Invalidska pokojnina pripada zavarovancem ob nastanku invalidnosti. Družinska pokojnina pripada družinskim članom umrlega zavarovanca. Vdovska pokojnina pripada preživelemu partnerju umrlega zavarovanca. Vojaška pokojnina pripada nekdanjim vojaškim zavarovancem.

Poleg pokojnin in nadomestil plač delovnim invalidom ZPIZ priznava in izplačuje tudi varstvene dodatke, invalidnine (nadomestilo za telesno okvaro) in dodatke za pomoč in postrežbo.

Varstveni dodatek prejemajo upokojenci z nepolno pokojninsko dobo, ki izpolnjujejo premoženjski cenzus in katerih pokojnina je nižja od osnove za odmero dodatnih pravic.

Pravico do denarnega nadomestila za telesno okvaro (invalidnino) si pridobi zavezanec, če je telesna okvara posledica:

- poškodbe pri delu ali poklicne bolezni in če je najmanj 30 - odstotna ne glede na pokojninsko dobo,
- bolezni ali poškodbe zunaj dela, če je najmanj 50 - odstotna in če ima zavarovanec ob nastanku telesne okvare pokojninsko dobo, ki je določena za pridobitev invalidske pokojnine, ne glede na to, ali telesna okvara povzroča invalidnost ali ne. Telesne okvare so po težavnosti razvrščene v 8 stopenj in tem je prilagojena tudi višina denarnega nadomestila. Upošteva pa se tudi vzrok nastanka telesne okvare.

Dodatek za pomoč in postrežbo je pravica, ki jo ZPIZ izplačuje zavarovancu ali uživalcu pravic iz PIZ, če ne more samostojno opravljati vseh ali večine osnovnih

življenjskih potreb in zato potrebuje tujo nego in pomoč. Pravico do tega dodatka imajo tudi slepi in nepokretni aktivni užívalci.

Preživninsko varstvo kmetov

Zakon o preživninskem varstvu kmetov omogoča kmetom, da za prodano zemljišče in druge nepremičnine pridobijo pravico do pokojnine.

Transferji vojnim invalidom, veteranom in žrtvam vojnega nasilja

Transferji vojnim invalidom zajemajo invalidnino, dodatek za posebno invalidnost, dodatek za pomoč in postrežbo, invalidski dodatek, doživljenjsko mesečno rento vojnim invalidom, družinsko invalidnino in družinski dodatek, sredstva za zdraviliško in klimatsko zdravljenje, obvezno zdravstveno zavarovanje ... Transferji veteranom zajemajo veteranski dodatek in dodatek za pomoč in postrežbo, sredstva za zdraviliško in klimatsko zdravljenje, obvezno zdravstveno zavarovanje ... Transferji žrtvam vojnega nasilja pa doživljenjsko mesečno rento žrtvam vojnega nasilja, sredstva za zdraviliško in klimatsko zdravljenje, obvezno zdravstveno zavarovanje ...

b) Zavarovanje za primer brezposelnosti

Transferji nezaposlenim zajemajo denarno nadomestilo in druge transferje nezaposlenim (pravico do povrnitve prevoznih, selitvenih stroškov ...) plačila prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, plačila prispevkov za zdravstveno zavarovanje ...

Do denarnega nadomestila med brezposelnostjo so upravičeni tisti:

- ki so bili pred nastankom brezposelnosti zavarovani za primer brezposelnosti,
- za katere ni na voljo ustrezne zaposlitve,
- ki so bili v delovnem razmerju pred prenehanjem delovnega razmerja vsaj 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih,
- ki so se prijaviili na Zavod za zaposlovanje v roku 30 dni po prenehanju obveznega zavarovanja.

Denarno nadomestilo med brezposelnostjo lahko pridobijo tisti, ki so postali brezposelni brez lastne krivde ali volje in izpolnjujejo druge z zakonom določene pogoje. Pravice do denarnega nadomestila ne morejo uveljavljati tisti, ki jim je pogodba o zaposlitvi prenehala zaradi:

- sporazumne razveljavitve;
- izredne odpovedi pogodbe o zaposlitvi s strani delodajalca prenosnika, ker je delavec odklonil prehod in opravljanje dela pri delodajalcu prevzemniku;
- redne odpovedi pogodbe o zaposlitvi s strani delavca;
- redne odpovedi pogodbe o zaposlitvi delavcu s strani delodajalca, dane zaradi delavčevih kršitev pogodbene ali druge obveznosti iz delovnega razmerja (odpoved iz krivdnega razloga na strani delavca);
- odpovedi pogodbe o zaposlitvi s strani delodajalca, ker delavec ni sprejel predloga delodajalca za sklenitev nove pogodbe o zaposlitvi za ustrezno delo in nedoločen čas;
- če sodišče ugotovi, da je odpoved pogodbe o zaposlitvi delavcu nezakonita, pa delavec ni želel nadaljevati delovnega razmerja ...

Pravico do denarnega nadomestila lahko uveljavi zavarovanec, ki redno odpove ali sporazumno z delodajalcem razveljavi pogodbo o zaposlitvi zaradi preselitve in zaposlitve svojega zakonca ali osebe, s katero najmanj eno leto živi v zunajzakonski skupnosti, v drugem kraju, ki je od kraja prebivanja zavarovanca oddaljen več kot uro in pol vožnje v eno smer z javnim prevoznim sredstvom.

c) Socialno in družinsko varstvo

Starševska nadomestila

Starševsko nadomestilo je nadomestilo plače oziroma osebni prejemek, ki izhaja iz zavarovanja za starševsko varstvo. Sem prištevamo:

- porodniško nadomestilo,
- očetovsko nadomestilo,
- nadomestilo za nego in varstvo otroka in
- posvojiteljsko nadomestilo.

Porodniški dopust je dopust, namenjen pripravi na porod ter negi in varstvu otroka takoj po porodu. Pravico do porodniškega dopusta ima mati otroka, pod določenimi pogoji pa tudi oče otroka ali druga oseba. Porodniški dopust traja 105 dni. Mati mora nastopiti porodniški dopust 28 dni pred predvidenim datumom poroda, ki ga določi ginekolog. Oče ali druga oseba lahko uveljavlja pravico do porodniškega dopusta, če mati otroka umre, zapusti otroka ali če je po mnenju pristojnega zdravnika trajno oziroma začasno nesposobna za delo. V primeru, da je mati mlajša od 18 let in ima status vajenke, učenke, dijakinje oziroma študentke, lahko z njenim soglasjem uveljavlja pravico do porodniškega dopusta oče otroka ali eden od starih staršev. Oče ali druga oseba ima pravico do porodniškega dopusta v obsegu 77 dni.

Očetovski dopust je dopust, namenjen očetom, da bi že v najnežnejši dobi otroka skupaj z mamo sodeloval pri negi in varstvu otroka. Oče ima pravico do očetovskega dopusta v trajanju 90 koledarskih dni, pri čemer mora prvih 15 dni dopusta koristiti do dopolnjenega šestega meseca otrokove starosti, drugih 75 dni pa lahko izrabi najdlje do tretjega leta starosti otroka. Za 15 dni očetovskega dopusta, ki jih oče izrabi do dopolnjenega šestega meseca otrokove starosti, mu država zagotavlja očetovsko nadomestilo, za druge dni očetovskega dopusta, ki jih lahko izrabi do tretjega leta starosti otroka, pa mu država zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače

Dopust za nego in varstvo otroka je dopust, ki ga upravičenke/-ci nastopijo po poteku porodniškega dopusta in je namenjen nadaljnji negi in varstvu otroka. To pravico lahko uveljavlja eden od staršev otroka, oba starša, pod določenimi pogoji pa tudi stari starši oziroma druga oseba. Dopust za nego in varstvo otroka traja praviloma 260 dni.

Posvojiteljski dopust je dopust, namenjen enemu ali obema posvojiteljema, z namenom, da se lahko posvojitelj/posvojitelja in otrok takoj po posvojitvi v celoti posvetijo drug drugemu. Če je otrok ob posvojitvi star od 1 do 4 let, je posvojiteljski dopust 150 dni, če pa je otrok star od 4 do 10 let, pa 120 dni.

Krajši delovni čas, plačilo prispevkov

Pravico do dela s krajšim delovnim časom zaradi starševstva ima:

- eden od staršev, ki neguje in varuje otroka, in sicer do tretjega leta starosti otroka;
- eden od staršev, ki neguje in varuje težje gibalno oviranega otroka ali zmerno ali težje duševno prizadetega otroka, in sicer tudi po tretjem letu starosti otroka, vendar največ do 18. leta starosti otroka.

Delodajalec mu zagotavlja pravico do plače po dejanski delovni obveznosti, Republika Slovenija pa mu zagotavlja do polne delovne obveznosti plačilo prispevkov za socialno varnost od sorazmernega dela minimalne plače. Republika Slovenija plačuje prispevke zavarovanca in delodajalca za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, za starševsko varstvo, za zdravstveno zavarovanje.

Družinski prejemki

Starševski dodatek je denarna pomoč staršem, kadar po rojstvu otroka niso upravičeni do starševskega nadomestila po Zakonu o starševskem varstvu in družinskih razmerjih (brezposelne osebe, študentski ali dijaški status ...).

Pomoč ob rojstvu otroka je enkratni denarni prejemek, namenjen nakupu opreme za novorojenca. Namesto denarja je mogoče v enaki vrednosti izbrati opremo za novorojenca v obliki zavitka.

Otroški dodatek je dopolnilni prejemek za preživljanje, vzgojo in izobraževanje otroka, kadar dohodek na družinskega člana ne presega 99 % povprečne plače v Republiki Sloveniji v preteklem koledarskem letu oz. v predpreteklem koledarskem letu, če se otroški dodatek uveljavlja v mesecu januarju, februarju ali marcu. Višina otroškega dodatka je odvisna od števila otrok v družini – najnižji je za prvega otroka, višji za drugega, za tretjega in naslednje otroke pa najvišji.

Dodatek za veliko družino je letni prejemek, ki je namenjen družinam, ki imajo tri otroke ali več otrok, ki so mlajši od 18 let oziroma 26 let, če se šolajo in imajo status učenca, dijaka, vajenca ali študenta na dodiplomskem študiju. Izjemoma se za otroka šteje tudi oseba po 26. letu starosti: če traja njeno šolanje na visoki stopnji pet ali šest let ali če oseba zaradi daljše bolezni ali poškodbe med šolanjem ni končala šolanja v predpisanem roku.

Dodatek za nego otroka je denarni dodatek za otroka, ki potrebuje posebno nego in varstvo (hudo bolni otroci, otroci z duševno ali telesno prizadetostjo) in je namenjen kritju povečanih življenjskih stroškov, ki jih ima družina zaradi nege in varstva takega otroka.

Delno plačilo za izgubljeni dohodek je osebni prejemek, ki ga prejme eden od staršev, kadar prekine delovno razmerje ali začne delati krajši delovni čas zaradi nege in varstva otroka s težko motnjo v duševnem razvoju ali težko gibalno oviranega otroka.

Rejnine

Rejnik je za posameznega rejenca upravičen do mesečne rejnine, ki zajema oskrbnino in plačilo dela. Oskrbnino sestavljajo sredstva za materialne stroške za rejenca ter denarni prejemek v znesku otroškega dodatka, kot je določen za najnižji dohodkovni razred za prvega otroka, v skladu z Zakonom o starševskem varstvu in družinskih prejemkih.

Štipendije in subvencioniranje študentske prehrane

Državne štipendije se dodelijo upravičencem, ki izpolnjujejo splošne pogoje iz Zakona o štipendiranju in pri katerih povprečni mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu pred vložitvijo vloge ne presega 60 % minimalne plače v istem obdobju – za tiste upravičence, ki se šolajo ali študirajo v kraju svojega stalnega prebivališča, oziroma ne presega od 60 do 65 % minimalne plače – za upravičence, ki se šolajo ali študirajo zunaj kraja svojega stalnega prebivališča.

Kadrovske štipendije so dveh oblik:

- neposredne kadrovske štipendije, ki jih objavljajo delodajalci v skupnem razpisu in
- posredne kadrovske štipendije v okviru enotnih regijskih štipendijskih shem, ki jih razpisujejo regijske razvojne agencije.

Zoisove štipendije lahko pridobijo posebej nadarjeni učenci, dijaki in študenti.

Subvencioniranje študentske prehrane

Upravičenci do subvencionirane študentske prehrane so vse osebe s statusom študenta, ki se izobražujejo na višjih strokovnih šolah in visokošolskih zavodih v Republiki Sloveniji, ki niso zaposlene oziroma vpisane v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje, ta status pa izkažejo s študentsko izkaznico, indeksom ali s potrdilom o vpisu, skupaj z osebnim dokumentom s fotografijo. Upravičenci do subvencionirane študentske prehrane so tudi vsi študentje tujih univerz, ki v okviru mednarodnih izmenjalnih programov v Republiki Sloveniji opravljajo študijske obveznosti. Upravičenci iz prejšnjega člena imajo pravico do enega subvencioniranega obroka za vsak delovni dan.

Denarna socialna pomoč

Namenjena je tistim, ki se iz takšnih ali drugačnih razlogov, na katere niso mogli vplivati, znajdejo v stiski. Dodeljena je upravičencem, ki si ne morejo sami zagotoviti preživetja z delom, z dohodki iz premoženja ali s pomočjo tistih, ki so jih dolžni preživljati. Ob taki pomoči naj bi lažje poiskali izhod iz situacije, v kateri so se znašli. Denarna socialna pomoč je vezana na minimalni dohodek in se vsako leto januarja uskladi z rastjo življenjskih stroškov. Dodeli se za določen čas. Le če je upravičenec trajno nezmožen za delo in brez vsakršnih dohodkov oz. prejemkov ter brez premoženja in nima nikogar, ki bi ga bil dolžan in sposoben preživljati, se mu dodeli trajna socialna pomoč.

3.3 Viri financiranja socialne zaščite⁹

Programi socialne zaščite v Sloveniji se večinoma financirajo iz socialnih prispevkov (okrog 70 %). Prispevki delodajalcev so v letu 2006 predstavljali 27,2 %, prispevki zavarovanih oseb pa 40,7 % vseh finančnih virov za socialno zaščito. Prispevki države in drugi prejemki so predstavljali preostali del sredstev za financiranje programov socialne zaščite (32,1 %).

Leta 2006 je bilo v Sloveniji za programe socialne zaščite namenjenih 7.057 milijonov EUR, kar predstavlja za 6,7 % več sredstev kot preteklo leto (realno za 4.1 % več sredstev). Glede na leto 1996 pa so se sredstva za socialno zaščito povečala za 153,6 % (realno za 40,1 %).

Tabela 5: Viri financiranja programov socialne zaščite po letih, Slovenija (mio. EUR)

Leta	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skupaj viri financiranja	2 779	4 399	4 967	5 576	5 965	6 331	6 697	6 987
Socialni prispevki	1 971	2 915	3 272	3 704	3 979	4 227	4 495	4 744
Prispevki delodajalcev	902	1 187	1 318	1 482	1 616	1 710	1 828	1 897
Prispevki zavarovancev	1 068	1 728	1 954	2 221	2 364	2 517	2 667	2 847
Prispevki države	782	1 385	1 620	1 783	1 911	2 020	2 114	2 147
Drugi prejemki	27	99	75	90	75	84	89	96

Vir: <http://www.stat.si>

3.4 Statistično spremljanje izdatkov za socialno zaščito¹⁰

Izdatke za socialno zaščito bi lahko razdelili na:

- transferje upravičencem v obliki denarja ali blaga in storitev kar predstavlja 97,5 % vseh izdatkov za socialno zaščito;
- upravne stroške, ki bremenijo določen program socialne zaščite in predstavljajo dobra 2% vseh izdatkov in
- druge izdatke, ki predstavljajo 0,3% vseh izdatkov.

V letu 2006 smo za socialno zaščito namenili 22,8 % BDP, to je za 0,2 odstotne točke manj kot v predhodnem letu. Največ denarja smo leta 2006 namenili za naslednja področja socialne zaščite:

- Za področje starost, predvsem za starostne pokojnine in invalidske pokojnine, namenjene osebam nad določeno starostjo (37,9 % vseh izdatkov za socialne prejemke).
- Za področje bolezen in zdravstveno varstvo (za prejemke povezane s telesno ali duševno obolelostjo 32,1 %).

⁹ Povzeto po: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1946 (19. 11. 2008)

¹⁰ Povzeto po: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1946 (10. 12. 2008)

- Za področje družina in otroci (za prejemke povezane z nosečnostjo, rojstvom otroka, s posvojitvijo, z vzgojo otrok in z vzdrževanjem drugih družinskih članov 8,6 %).
- Za področje invalidnost, predvsem za invalidske pokojnine, namenjene osebam pod določeno starostjo, in za blago ter storitve, namenjene invalidnim osebam (8,5 %).
- Za področje smrt hranitelja družine, predvsem za družinske pokojnine, namenjene osebam pod in nad določeno starostjo (7,5 %).

Tabela 6: Izdatki programov socialne zaščite v mio. EUR po letih, Slovenija

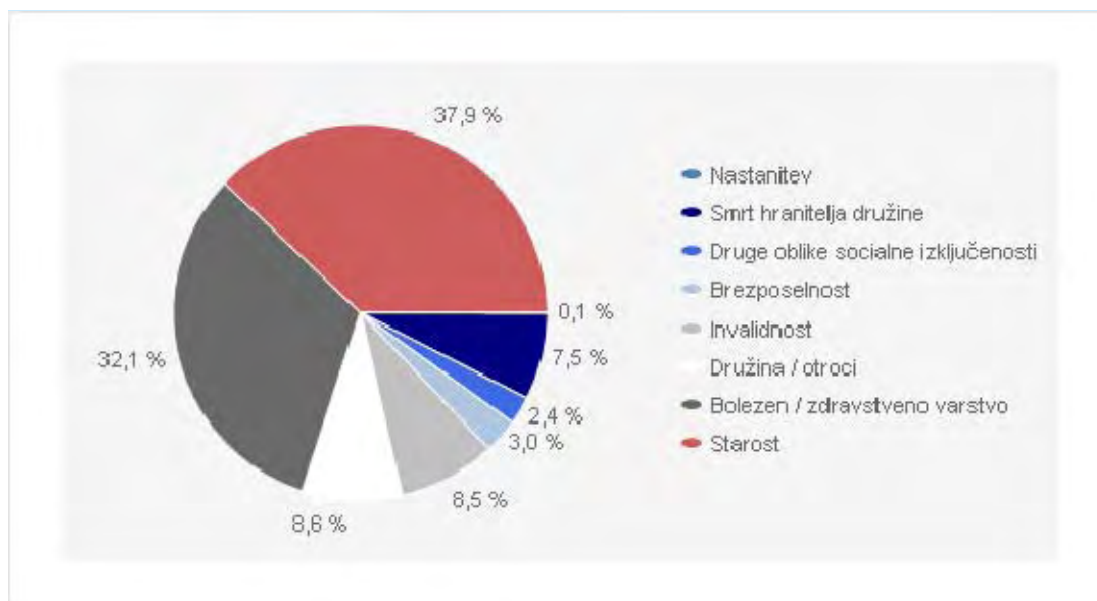
Leta	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skupaj izdatki	2 783	4 481	5 062	5 644	5 959	6 322	6 612	7 057
Socialni prejemki	2 723	4 365	4 938	5 510	5 823	6 182	6 470	6 894
Denarni socialni prejemki	1 881	2 991	3 349	3 766	3 933	4 175	4 363	4 665
Socialni prejemki v naravi	842	1 374	1 589	1 744	1 890	2 007	2 107	2 229
Upravni stroški	50	96	107	118	118	126	133	152
Drugi izdatki	10	19	17	16	18	14	9	12

Vir: <http://www.stat.si>

Tabela 7: Izdatki za socialne prejemke po področju socialne zaščite in letih, Slovenija

	Mio EUR							
	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skupaj	2 723	4 365	4 938	5 510	5 823	6 182	6 470	6 894
Bolezen/zdravstveno varstvo	838	1 338	1 551	1 724	1 888	1 993	2 093	2 211
Invalidnost	232	394	431	471	482	507	552	583
Starost	1 202	1 887	2 154	2 462	2 520	2 678	2 741	2 613
Smrt hranitelja družine	54	86	93	100	99	103	129	515
Družina/otroci	231	402	441	471	502	535	556	590
Brezposelnost	116	186	182	173	179	193	211	209
Nastanitev	4	5
Druge oblike socialne izključenosti	50	71	87	108	153	174	184	168

Vir: <http://www.stat.si>

Graf 2: Izdatki za socialne prejemke po področju socialne zaščite, Slovenija, 2006
Vir: <http://www.stat.si>

3.4.1 Denarne socialne pomoči v številkah

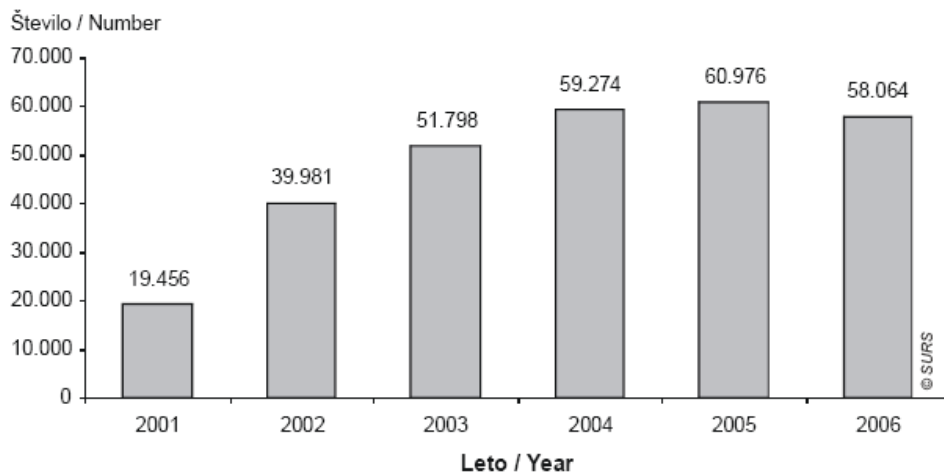
V nadaljevanju podrobneje prikazuje le podatke o prejemnikih denarnih socialnih pomoči, saj je denarna socialna pomoč zadnja v sistemu vseh pravic, ko so že bile izčrpane vse druge možnosti za preživetje.

Do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki nimajo dohodkov ali pa so ti pod zgornjo višino. Šteje se, da je preživetje omogočeno, če so upravičencu zagotovljeni dohodki, ki so po plačilu davkov in obveznih prispevkov za socialno varnost v višini minimalnega dohodka. Od 1. julija 2008 osnovni znesek minimalnega dohodka znaša 221,70 evrov. Tisti, ki dohodkov sploh nimajo, prejemajo znesek denarne socialne pomoči v celoti, sicer pa v višini razlike med lastnimi dohodki in navedenim zneskom. Poleg zgoraj navedenega cenzusa je pri presoji upravičenosti pomembno zlasti, ali ima posameznik oz. družina premoženje, s katerim bi se lahko preživljala, ali je uveljavljala že vse druge pravice in ali je oseba sama aktivna pri reševanju svojega problema.

Poznamo tudi izredno denarno socialno pomoč, ki se lahko dodeli v izrednih okoliščinah. Ta pomoč se lahko dodeli tudi v primerih, ko upravičenec sicer presega "cenzus" za dodelitev denarne socialne pomoči, a se je iz razlogov, na katere ni mogel vplivati, znašel v položaju materialne ogroženosti.

Poznamo dve kategoriji izredne denarne socialne pomoči:

- za obdobje – dodeli se za obdobje, torej za materialno ogroženost, ki bo trajala več kot dva meseca;
- enkratna – podeli se v enkratnem znesku, ker gre za trenutno materialno ogroženost.

Graf 3: Povprečno mesečno število prejemnikov denarnih socialnih pomoči, 2001-2006

Vir: <http://www.stat.si>

Tabela 8: Povprečno mesečno število prejemnikov in povprečni znesek denarne socialne pomoči, 2001-2006

Leta	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Skupaj - prejemnikov	19.456	39.981	51.798	59.274	60.976	58.064
Denarna soc. pomoč – za obdobje						
Povprečno mesečno število prejemnikov	17.830	37.421	47.800	54.367	55.696	52.910
Povprečni znesek v EUR	129,32	152,97	182,69	189,09	193,98	197,35
Denarna soc. pomoč – trajna						
Povprečno mesečno število prejemnikov	180	361	452	464	472	468
Povprečni znesek v EUR	125,54	141,13	179,67	189,26	195,37	199,84
Izredna denarna soc. pomoč – za obdobje						
Povprečno mesečno število prejemnikov	83	368	817	996	1.074	1.173
Povprečni znesek v EUR	118,74	143,82	177,54	192,35	190,67	195,91
Izredna denarna soc. pomoč – enkratna						
Povprečno mesečno število prejemnikov	1.363	1.831	2.729	3.447	3.735	3.513
Povprečni znesek v EUR	124,95	146,77	182,75	194,48	197,66	203,32

Vir: <http://www.stat.si>

Denarne socialne pomoči je v letu 2006 prejelo povprečno mesečno 58.064 prejemnikov, to je za 4,8 % manj kot v letu 2005. 91,1 % teh oseb je prejelo denarno socialno pomoč za obdobje, 6,1 % izredno denarno socialno pomoč, 2 % oseb sta prejela izredno denarno socialno pomoč za obdobje, 0,8 % ali 468 teh oseb pa je prejelo trajne denarne socialne pomoči. Povprečna denarna socialna pomoč v letu 2006 je znašala 47.713 SIT oz. 199,10 EUR.

Tabela 9: Število upravičencev do denarne socialne pomoči v deležu prebivalstva po regijah

Regija	Št. prebivalcev (junij 2007)	Št. upravičencev DSP (avgust 2008)			Delež prebivalcev (%)		
		odrasli	otroci	skupaj	odrasli	otroci	skupaj
SLOVENIJA	2.019.406	42.209	13.493	55.702	2,09	0,67	2,76
Osrednjeslovenska	506.829	5.629	1.619	7.248	1,11	0,32	1,43
Obalno-kraška	107.062	1.725	403	2.128	1,61	0,38	1,99
Gorenjska	200.585	1.928	467	2.395	0,96	0,23	1,19
Goriška	119.945	982	129	1.111	0,82	0,11	0,93
Savinjska	260.121	7.742	2.290	10.032	2,98	0,88	3,86
Jugovzhodna Slovenija	141.129	2.949	1.668	4.617	2,09	1,18	3,27
Pomurska	121.964	5.044	1.643	6.687	4,14	1,35	5,48
Notranjsko-kraška	51.830	638	202	840	1,23	0,39	1,62
Podravska	320.863	11.140	3.736	14.876	3,47	1,16	4,64
Koroška	73.594	1.441	298	1.739	1,96	0,40	2,36
Spodnjeposavska	70.242	1.731	663	2.394	2,46	0,94	3,41
Zasavska	45.242	1.260	375	1.635	2,79	0,83	3,61

Vir: <http://www.mddsz.gov.si>

Iz zgornje tabele je razvidno, da sta imeli (v avgustu 2008) največji delež upravičencev do denarne socialne pomoči Pomurska regija (5,48 % prebivalstva) in Podravska regija (4,64 % prebivalstva), najmanjši pa Goriška regija (0,93 % prebivalstva), Gorenjska regija (1,19 % prebivalstva) in Osrednjeslovenska regija (1,43 % prebivalstva).

Tabela 10: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na spol vlagatelja

	SPOL VLAGATELJA		
	moški (število/delež)	ženska (število/delež)	skupaj (število/delež)
julij 2002	20.142 (51,35)	19.082 (48,65)	39.224 (100)
junij 2003	25.358 (49,02)	26.373 (50,98)	51.731 (100)
julij 2004	26.986 (46,47)	31.089 (53,35)	58.075 (100)
julij 2005	27.329 (45,94)	32.159 (54,06)	59.488 (100)
julij 2006	25.484 (44,95)	31.207 (55,05)	56.691 (100)
julij 2007	19.696 (43,55)	25.529 (56,45)	45.225 (100)
junij 2008	17.512 (44,70)	21.668 (55,30)	39.180 (100)

Vir: <http://www.mddsz.gov.si>

Zgornja tabela prikazuje, da je med prejemniki denarnih socialnih pomoči vsako leto več žensk kot moških. Izjema je le leto 2002, ko je bil delež moških prejemnikov večji.

Prav tako je iz tabele razvidno, da se je do leta 2005 število prejemnikov denarnih socialnih pomoči povečevalo, po letu 2005 pa je število izplačanih denarnih socialnih pomoči (59.488) začelo padati in je do junija 2008 padlo na 39.180, kar je 20.308 manj izplačanih denarnih socialnih pomoči.

Tabela 11: Število izplačanih denarnih socialnih pomoči glede na starost vlagatelja

STAROST VLAGATELJA									
	do 18 let	18-21 let	22-26 let	27-45 let	46-59 let	60-64 let	65-79 let	80+ let	SKUPAJ
	št./delež	št./delež	št./delež	št./delež	št./delež	št./delež	št./delež	št./delež	št./delež
julij 2002	53 (0,14)	7.875 (20,08)	9.429 (24,04)	13.385 (34,12)	6.896 (17,58)	809 (2,06)	647 (1,65)	130 (0,33)	39.224 (100)
julij 2003	68 (0,10)	10.005 (19,34)	12.759 (24,66)	17.627 (34,07)	9.002 (17,40)	1.016 (1,96)	1.013 (1,96)	241 (0,47)	51.731 (100)
julij 2004	40 (0,07)	9.983 (17,19)	15.061 (28,93)	20.309 (34,97)	10.213 (17,59)	1.128 (1,94)	1.059 (1,82)	282 (0,49)	58.075 (100)
julij 2005	51 (0,09)	9.307 (15,65)	15.071 (25,33)	21.516 (36,17)	10.992 (18,48)	1.186 (1,99)	1.078 (1,81)	287 (0,48)	59.488 (100)
julij 2006	50 (0,09)	7.511 (13,25)	13.605 (24,00)	21.565 (38,04)	11.419 (20,14)	1.141 (2,01)	1.083 (1,91)	317 (0,56)	56.691 (100)
julij 2007	38 (0,08)	3.995 (8,83)	9.210 (20,36)	18.386 (40,65)	11.052 (24,44)	1.202 (2,66)	1.046 (2,31)	296 (0,65)	45.225 (100)
junij 2008	40 (0,10)	2.931 (7,48)	6.683 (17,06)	16.034 (40,92)	10.740 (27,41)	1.309 (3,34)	1.131 (2,89)	312 (0,80)	39.180 (100)

Vir: <http://www.mddsz.gov.si>

Iz zgornje tabele je razvidno, da je največje število prejemnikov denarnih socialnih pomoči starih od 27 do 45 let, sledi starostna skupina od 22 do 26 let in starostna skupina 46 do 59 let. Le v zadnjih dveh letih (2007, 2008) je opaziti, da se pojavlja več prejemnikov DSP v starostni skupini od 46 do 59 let kot od 22 do 26 let.

3.5 Vpliv socialnih transferjev na revščino¹¹

V letu 2007 je bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji 11,5-odstotna. To pomeni, da je v letu 2007 v Sloveniji pod pragom revščine živelo 11,5 % ljudi. Letni prag tveganja revščine za enočlansko gospodinjstvo je znašal 5.944 EUR, razpoložljivi dohodek oseb, ki so živele pod pragom revščine, je bil torej nižji od 495 EUR na odraslo osebo na mesec. Štiričlanska družina z dvema odraslima in dvema otrokoma, mlajšima od 14 let, je morala imeti v letu 2007 vsaj 1.040 EUR razpoložljivega dohodka na mesec, da je živela nad pragom revščine, dvočlansko gospodinjstvo brez otrok pa je moralo imeti vsaj 743 EUR na mesec.

Če v dohodek ne bi šteli družinskih in socialnih prejemkov, bi se stopnja tveganja revščine podvojila in bi znašala 23,1 %, pri starejših osebah pa bi presegla 30 %. Če bi od dohodka odšteli še pokojnine, bi se stopnja tveganja revščine še zvišala, in sicer na 39,7 %. Višja bi bila pri vseh starostnih skupinah, najvišja pa pri osebah, starejših od 64 let, pri katerih bi se, povzpela kar na 85,0 %. Ti podatki

¹¹ Povzeto po: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=2032

kažejo, da so vse oblike socialnih transferjev v Sloveniji še vedno pomemben dejavnik zniževanja revščine.

3.6 Nevarnosti socialnih transferjev¹²

Sistemi socialne varnosti so namenjeni predvsem nadomeščanju izpadlega dohodka ter blaženju stisk in težav tistih, ki so ostali brez dela. V številnih primerih so socialni prejemki tako visoki, da posameznika ne spodbujajo k iskanju ne bistveno višjih dohodkov iz aktivnosti. Velikokrat prihaja tudi do prekrivanja prejemkov, zaradi neenotnega informacijskega sistema socialnih pomoči posameznika. Meja med »pomočjo« in »potuho« postaja tako vse bolj tanka.

Premalo razvita funkcija sistemov socialne zaščite pa je podpora pri ponovni vključitvi v aktivnosti za pridobitev dela. Zato je potrebno v prihodnje dejavnosti preusmeriti s tako imenovanih pasivnih oblik pomoči (socialni prejemki) na aktivne oblike, ki odpravljajo razloge za revščino, med katerimi sta najpomembnejša nizka raven izobrazbe in neustrezna poklicna usposobljenost, ter na težave, povezane z iskanjem zaposlitve. Z drugimi besedami – politika mora ljudi, ki so odvisni od prejemkov, pripeljati nazaj na delo ter ustvariti številčnejša in boljša delovna mesta. Zaradi vedno večje izključenosti invalidov iz trga dela je treba posebno pozornost nameniti tudi izenačevanju možnosti in povečevanju neodvisnosti ljudi s posebnimi potrebami. Poleg tega je treba zagotoviti zaposlitvene možnosti tudi za najbolj ranljive skupine, ki se soočajo s celotnim nizom težav socialne izključenosti in ki so zato najbolj oddaljeni od trga dela (osebe z motnjami v duševnem zdravju, odvisniki, žrtve nasilja, bivši zaporniki, brezdomci ...). Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi razvijanju in razširjanju kulture vseživljenjskega učenja in zmanjševanju regionalnih razlik.

¹² Povzeto po: http://www.njena.si/kariera/finance/prikrita_revscina_v_sloveniji/menu_id_91.html

4 PRAKTIČNI DEL NALOGE

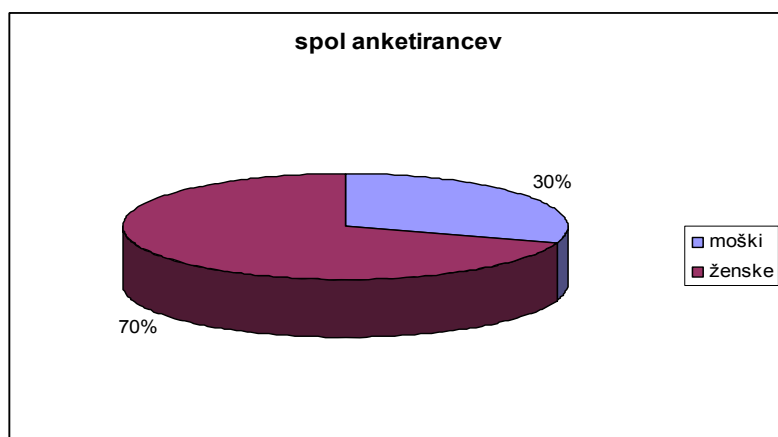
4.1 Izbor in struktura vzorca

V postopku pridobivanja primarnih podatkov sva uporabila metodo »raziskovanja na terenu« (ang. field research). Uporabila sva metodo spraševanja s pomočjo vnaprej pripravljenega vprašalnika. Zaradi lažje obdelave podatkov sva v vprašalnik vključila predvsem zaprta in polodprta vprašanja. Z anketiranci sva prišla v neposredni stik v šoli, na delovnem mestu ali doma.

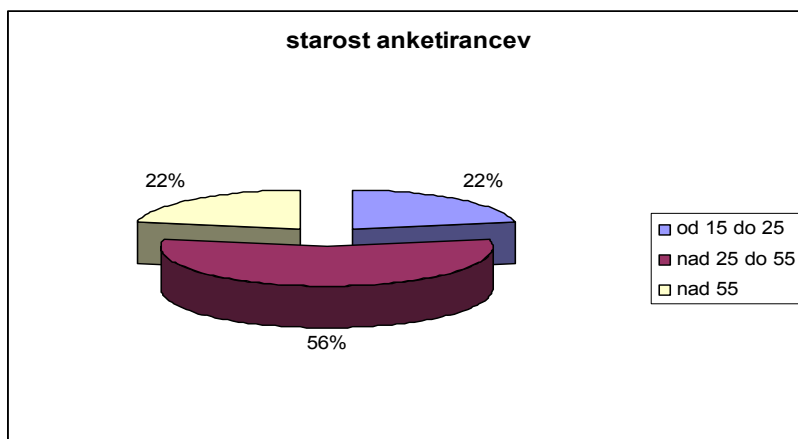
Anketiranje sva izvedla na območju Savinjske regije. V raziskavi je sodelovalo 200 anketirancev. Med izdanimi vprašalniki ni bilo nobenega neveljavnega ali pomanjkljivo izpolnjenega, kar je posledica zainteresiranosti anketirancev. Izpolnjene vprašalnike sva nato računalniško obdelala, rezultate pa predstavila grafično in opisno.

V raziskavi so sodelovali tako moški kot ženske v starosti nad 15 let. Pri razdeljevanju vprašalnikov sva pazila, da je iz posameznega gospodinjstva reševala vprašalnik le ena oseba, saj so bila nekatera vprašanja vezana na celotno gospodinjstvo in ne le na posameznika. Glede na to, da sva skozi raziskavo želela ugotoviti mnenje anketirancev o življenjskem standardu in sistemu socialne zaščite v Sloveniji, sva poleg spola in starosti želela pridobiti tudi podatke o izobrazbi anketirancev, številu družinskih članov in povprečnem mesečnem neto dohodku v gospodinjstvu.

V nadaljevanju zato prikazujeva strukturo najinega vzorca anketirancev.

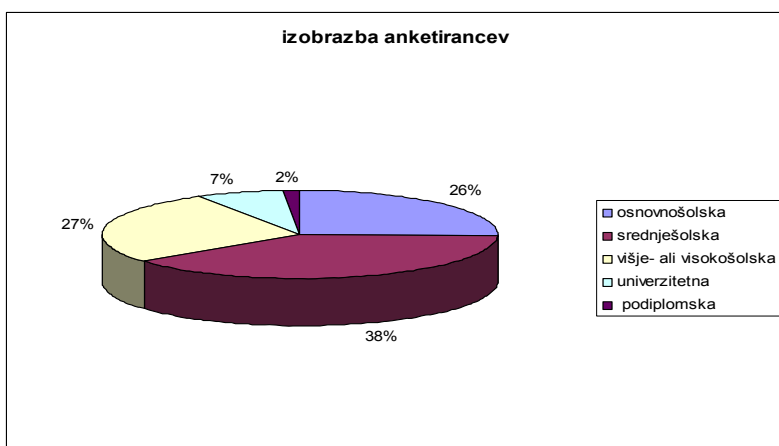

Graf 4: Struktura anketirancev po spolu

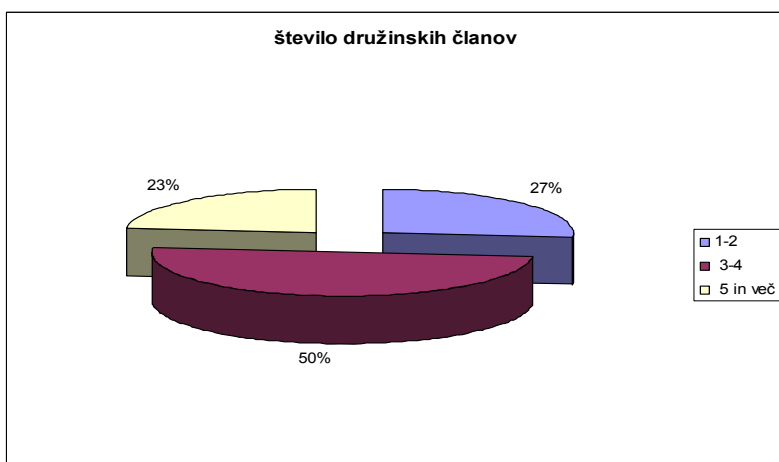

Graf 5: Struktura anketirancev po starosti

V postopku raziskave na terenu je sodelovalo več žensk kot moških. Več kot polovica vseh anketiranih je bila srednjih let (nad 25 do 55 let), nekaj manj kot četrtnina je bila starejših od 55 let in nekaj manj kot četrtnina mlajših od 25 let.

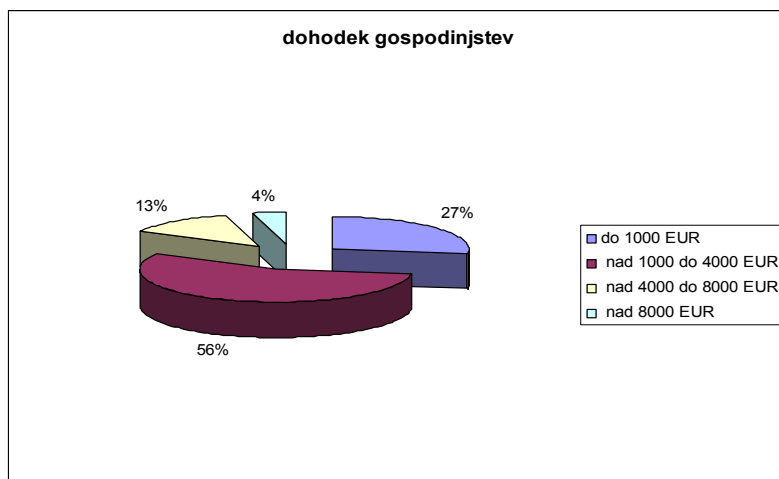

Graf 6: Struktura anketirancev po izobrazbi

Graf 7: Struktura anketirancev po številu družinskih članov

V anketi je sodelovalo največ anketirancev s srednješolsko izobrazbo, sledili pa sta skupini anketirancev z višje- oz. visokošolsko izobrazbo in osnovnošolsko izobrazbo. Polovica anketirancev je prihajala iz gospodinjstev s 3 ali 4 družinskimi člani. Nekaj manj kot četrtna iz večjih družin s 5 ali več družinskimi člani in nekaj več kot četrtna anketirancev iz eno- ali dvočlanskih gospodinjstev.

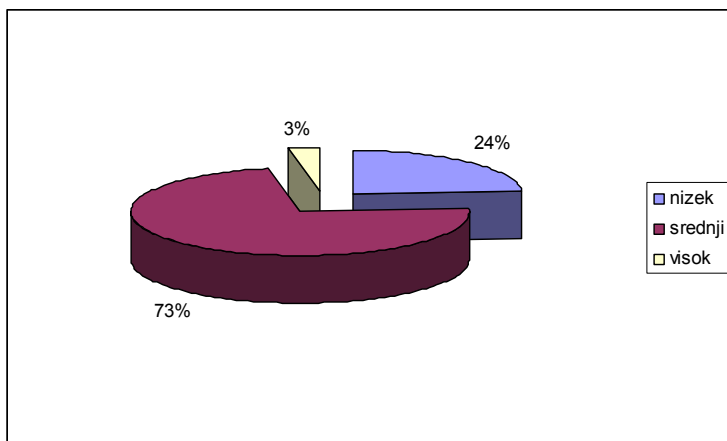
Graf 8: Struktura anketirancev po dohodku gospodinjstva

Po pričakovanjih večina anketirancev prihaja iz gospodinjstev, katerih neto dohodek znaša od 1.000 do 4.000 EUR mesečno. Precej velik delež (več kot četrtna) pa je bilo tudi anketirancev, katerih neto dohodek gospodinjstva znaša do 1.000 EUR mesečno, kar kaže na precej nizek standard določenega dela prebivalstva.

4.2 Rezultati primarne raziskave

V nadaljevanju predstavljava rezultate primarne raziskave po vrstnem redu vprašanj iz vprašalnika.

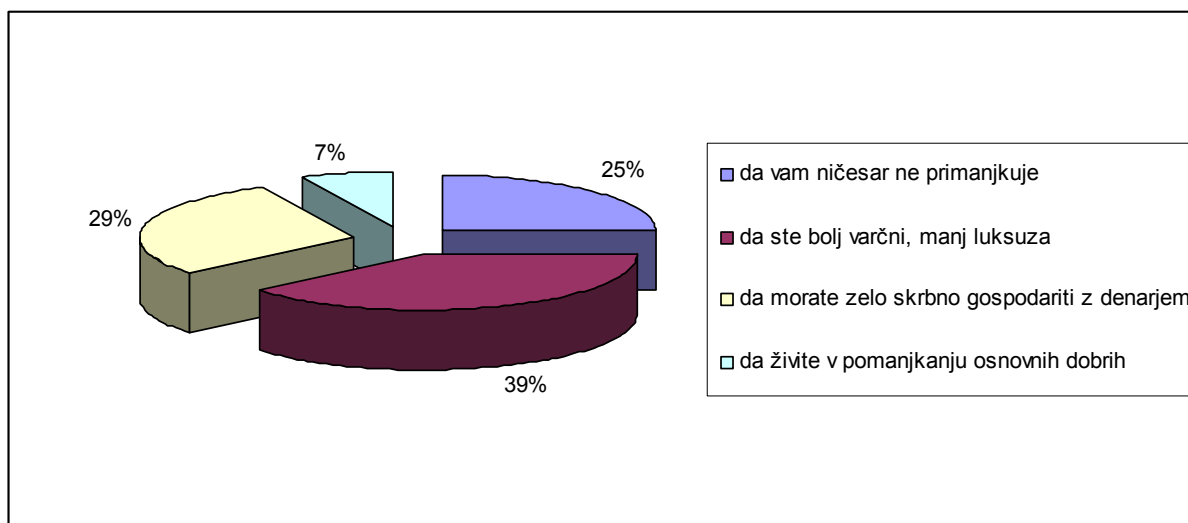
1. Življenjski standard v Sloveniji bi ocenili kot:

Graf 9: Življenjski standard po mnenju anketirancev

Iz grafa je razvidno mnenje večine anketirancev, da v Sloveniji prevladuje srednji življenjski standard. Kljub temu je skoraj četrtnina anketirancev mnenja, da je standard nizek. Takšnega mnenja so bili večinoma anketiranci, katerih neto dohodek gospodinjstva znaša do 1.000 EUR mesečno.

2. Za vašo družino bi lahko rekli:

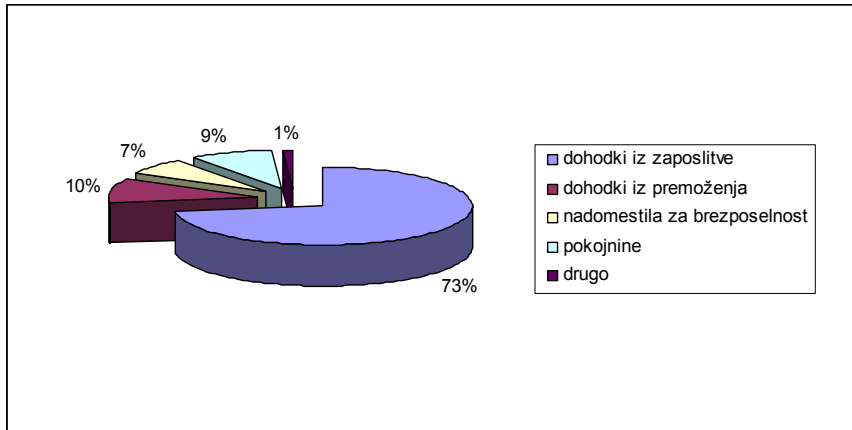

Graf 10: Mnenje anketirancev o ekonomskem položaju svoje družine

Iz zgornjega grafa je razvidno, da večina anketirancev meni, da lahko s svojimi sredstvi sicer normalno živijo, vendar si lahko privoščijo manj razkošja, več kot četrtnina mora s svojimi sredstvi ravnati zelo skrbno, da lahko preživi, četrtnina pa

meni, da jim ničesar ne primanjkuje. Na srečo je zelo malo tistih, ki so ocenili, da živijo v pomanjkanju osnovnih dobrin.

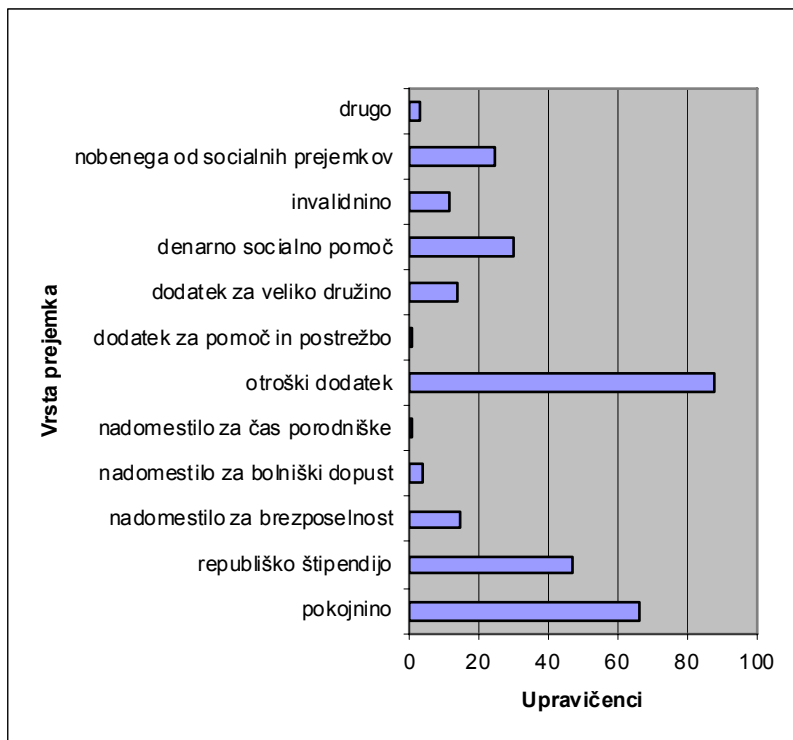
3. Glavni vir dohodka vašega gospodinjstva predstavljajo:

Graf 11: Viri dohodka gospodinjstev

Iz grafa, je razvidno, da glavni vir dohodka gospodinjstev predstavljajo dohodki iz zaposlitve, kar je seveda dobro za državo, saj gre na ta način manj denarja za razne transferje iz proračunskih sredstev. Kljub temu jih kar 16 % živi pretežno od transferjev (nadomestila za brezposelnost, pokojnine), dva anketiranca pa sta odgovorila, da živita od dela na črno.

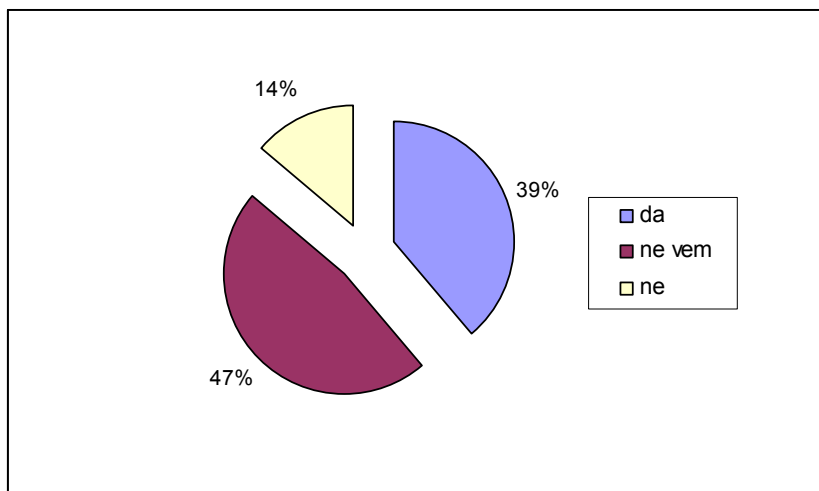
4. Katere od spodaj naštetih socialnih prejemkov trenutno prejema vaše gospodinjstvo?

Graf 12: Vrste socialnih prejemkov v gospodinjstvih

Iz zgornjega grafa je razvidno, da med najpogostejše socialne prejemke v gospodinjstvih sodijo otroški dodatki, pokojnine in republiške štipendije. Precej jih prejema tudi denarno socialno pomoč, nadomestilo za brezposelnost in invalidnine. Četrtnina pa ne prejema nobenega od socialnih prejemkov. V skladu z 2. vprašanjem so to ljudje, ki so ocenili, da jim ničesar ne primanjkuje.

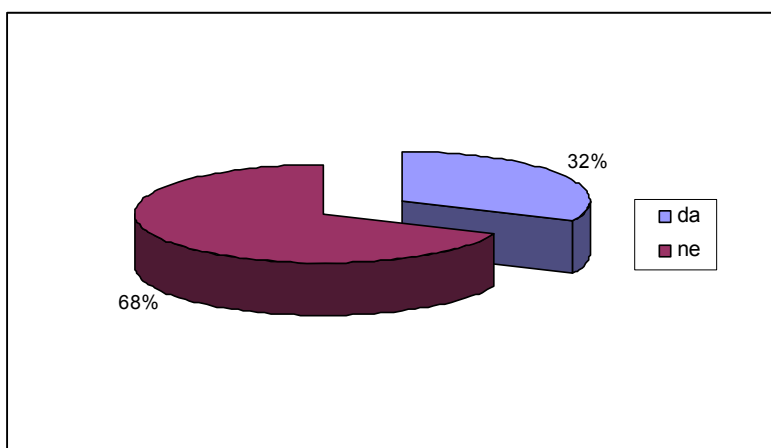
5. Ali prejmate vse socialne prejemke, do katerih ste upravičeni?

Graf 13: Poznavanje upravičenosti do socialnih prejemkov

Iz grafa, ki predstavlja poznavanje upravičenosti anketirancev do socialnih transferjev, sva ugotovila, da jih večina sploh ne ve, ali prejemajo vse socialne prejemke, do katerih so upravičeni. To je verjetno posledica precej nepreglednega sistema socialnih prejemkov v Sloveniji.

6. Ali veste kje bi lahko preverili, do katerih socialnih prejemkov ste upravičeni?

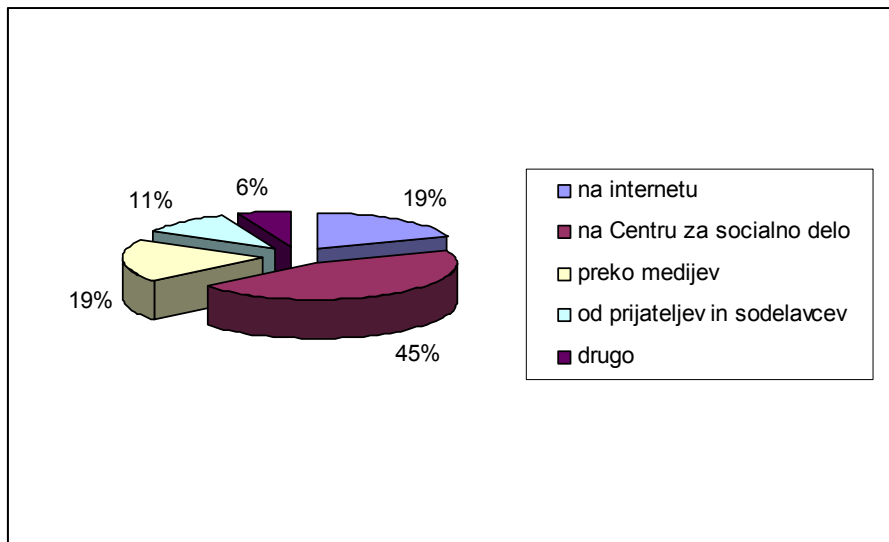

Graf 14: Poznavanje virov informacij o socialnih prejemkih

V raziskavi naju je zanimalo tudi, ali ljudje sploh vedo, kje lahko pridobijo informacije o socialnih prejemkih, do katerih so upravičeni. Presenetilo naju je, da

kar 68 % anketirancev ne ve, kje bi lahko preverilo, ali prejemajo vse socialne prejemke, do katerih so upravičeni. Tudi ta ugotovitev poraja dvom v zadostno preglednost sistema socialnih transferjev v Sloveniji. Tisti, ki so na zgornje vprašanje odgovorili pozitivno, so kot vire informacij navajali prijatelje, sorodnike, Center za socialno delo, internet.

7. Kje običajno pridobivate informacije o možnih socialnih prejemkih?

Graf 15: Viri pridobivanja informacij o socialnih prejemkih

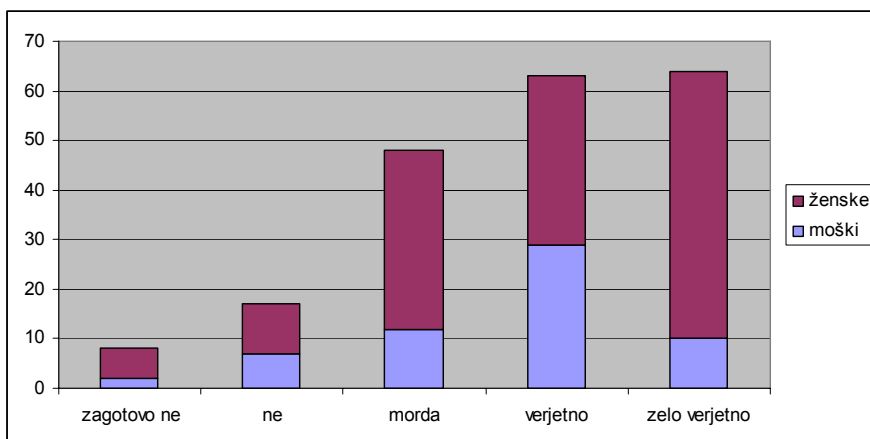
Iz grafa je razvidno, da večina anketirancev pridobiva informacije o možnih socialnih prejemkih na Centrih za socialno delo, v manjši meri pridobivajo informacije tudi preko interneta, drugih medijev in od prijateljev, znancev in sorodnikov. Ugotovitev je bila pričakovana, saj prav Centri za socialno delo nudijo največ informacij o vrstah in možnostih pridobivanja socialnih transferov. Tudi njihove spletne strani so večinoma pregledne in nudijo precej informacij.

8. Kako bi reagirali, če bi se znašli v socialni stiski?

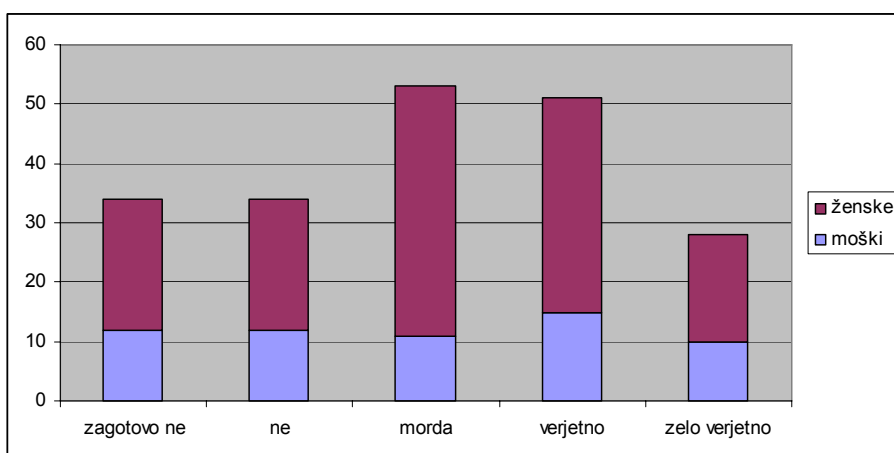
Pri 8. vprašanju sva anketirance prosila, da s pomočjo lestvice (zagotovo ne, ne, morda, verjetno, zelo verjetno) ocenijo, kako bi reagirali, če bi se znašli v socialni stiski. Ocenjevali so naslednje možnosti:

- Zaprošil bi za denarno socialno pomoč.
- Za pomoč bi prosil sorodnike in prijatelje.
- Poiskal bi novo ali dodatno zaposlitev oz. vir zaslужka.
- Pomoč bi poiskal pri Karitasu ali Rdečem križu.

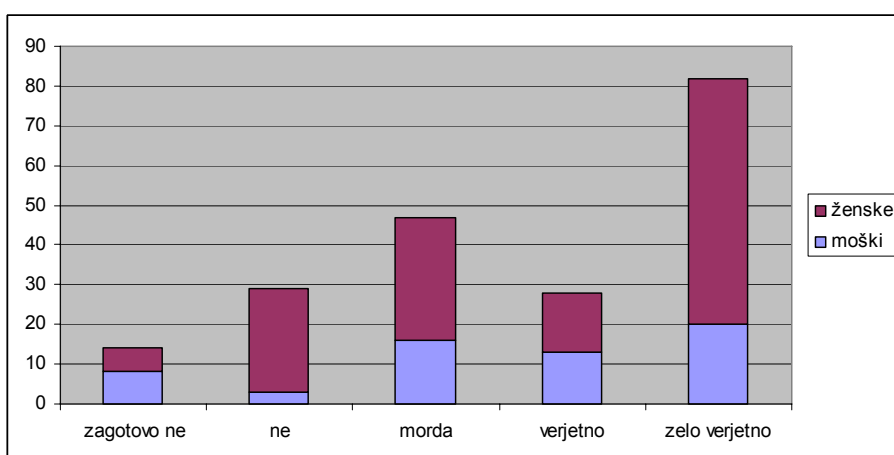
Njihove odgovore prikazujeva v naslednjih štirih grafih.

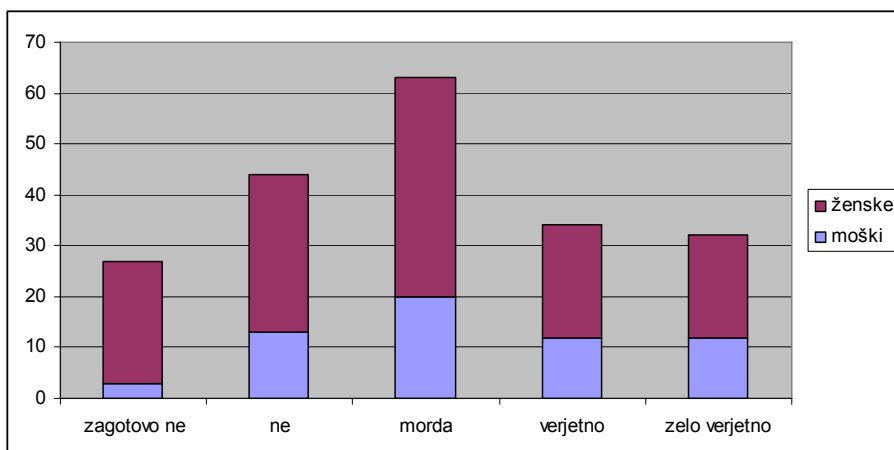
Graf 16: Strinjanje s trditvijo:»Zaprosil bi za denarno socialno pomoč.«

Graf 17: Strinjanje s trditvijo:»Za pomoč prosil sorodnike in prijatelje.«

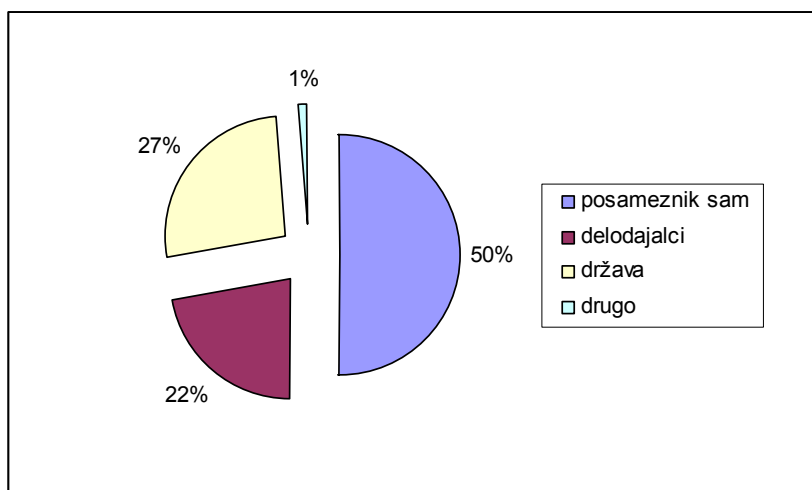
Graf 18: Strinjanje s trditvijo:»Poiskal bi novo ali dodatno zaposlitev oz. vir zaslůka.«

Graf 19: Strinjanje s trditvijo: »Pomoč bi poiskal pri Karitasu ali Rdečem križu.«

Iz zgornjih štirih grafov je razvidno, da bi anketiranci v primeru socialne stiske zelo verjetno poiskali novo ali dodatno zaposlitev oz. vir zaslužka ali pa zaprosili za denarno socialno pomoč. V manjši meri bi iskali pomoč pri prijateljih in sorodnikih, na Karitasu ali pri Rdečem križu. Ti odgovori kažejo na to, da ljudje neradi priznajo, da so revni, saj mnogi revščino povezujejo z nesposobnostjo človeka. Začnejo jo skrivati pred sosedi, znanci in se neradi obračajo po pomoč, ki bi jim sicer lahko olajšala življenjsko stisko. Odgovori moških in žensk se niso bistveno razlikovali.

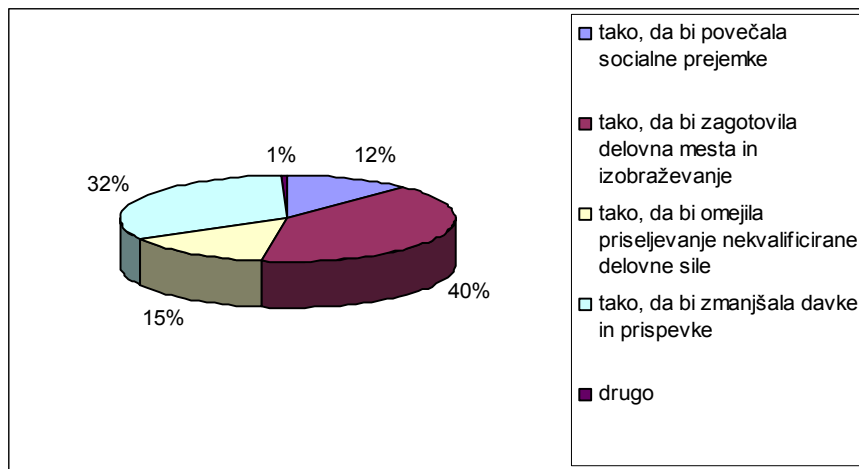
9. Kdo je po vašem mnenju najbolj odgovoren, da se posameznik znajde v socialni stiski?

Graf 20: Odgovorni za socialno stisko ljudi

Iz zgornjega grafa je razvidno, da večina (50 %) anketirancev kritično ugotavlja, da so za svoj socialni položaj v največji meri odgovorni sami, na drugo mesto postavljajo odgovornost države in šele na tretje mesto odgovornost delodajalcev. Dva anketiranca pa za socialno stisko krivita neuravnoteženo raven cen. To kaže na razmišljanje polovice anketirancev, da delo je in priložnosti so, treba jih je le prepoznati in izkoristiti.

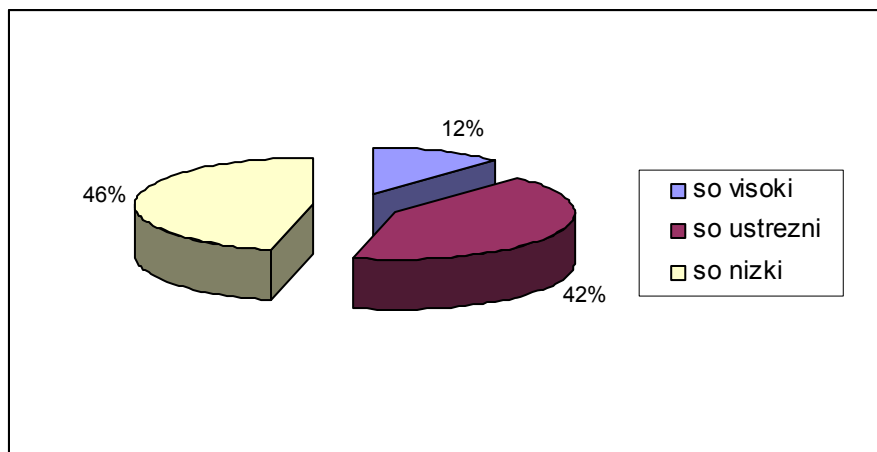
10. Kako bi po vašem mnenju država lahko najbolj učinkovito zmanjšala revščino?

Graf 21: Načini zmanjševanja revščine

Iz zgornjega grafa je razvidno, da so anketiranci mnenja, da bi država lahko najbolj učinkovito zmanjšala revščino, če bi zagotovila delovna mesta in izobraževanje ter zmanjšala davke in prispevke. Odgovori anketirancev kažejo na to, da mora država voditi predvsem aktivno (in ne le pasivno) socialno politiko.

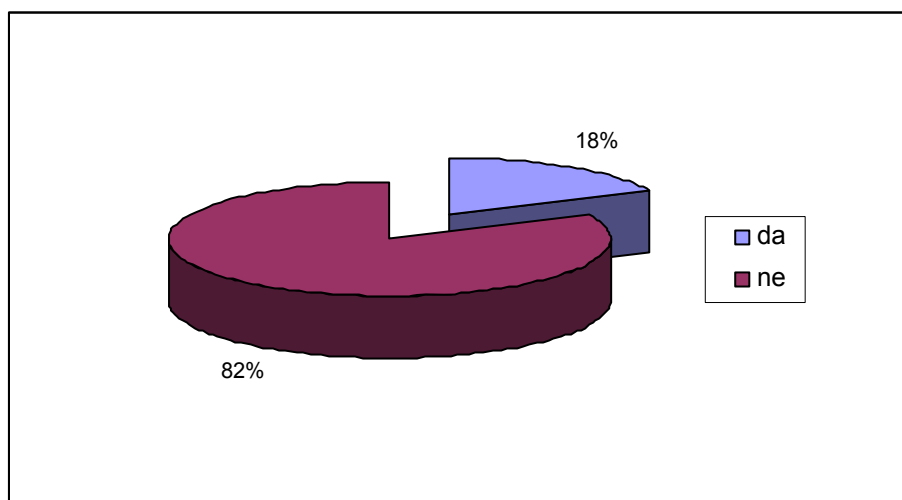
11. Kakšno je vaše mnenje o višini socialnih prejemkov v Sloveniji?

Graf 22: Višina socialnih prejemkov

Višina socialnih prejemkov se skoraj polovici anketiranih zdi nizka, precejšen delež jih meni, da je višina ustrezna, manjšina pa je mnenja, da so socialni prejemki visoki.

12. Menite, da so vsi, ki prejemajo socialne prejemke, upravičeni do njih?

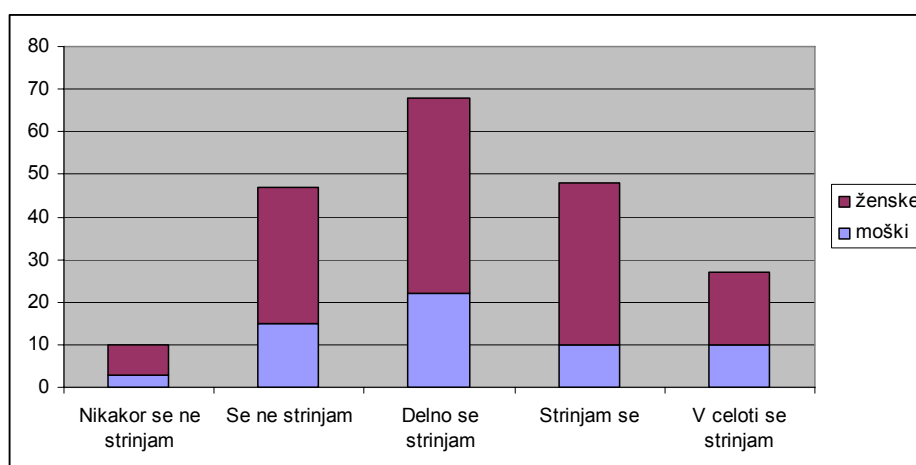

Graf 23: Upravičenost prejemnikov do socialnih prejemkov

Odgovor na zgornje vprašanje naju je precej presenetil. Kar 82% anketirancev je bilo namreč mnenja, da so med prejemniki socialnih prejemkov tudi takšni, ki niso upravičeni do njih. Razlogi za to so verjetno v prekrivanju določenih socialnih prejemkov, kar izvira iz ne dovolj preglednega sistema socialnih prejemkov v Sloveniji. Raziskava v teoretičnem delu nama je pokazala, da država že dela na vzpostavitvi preglednejšega in pravičnejšega sistema socialnih prejemkov.

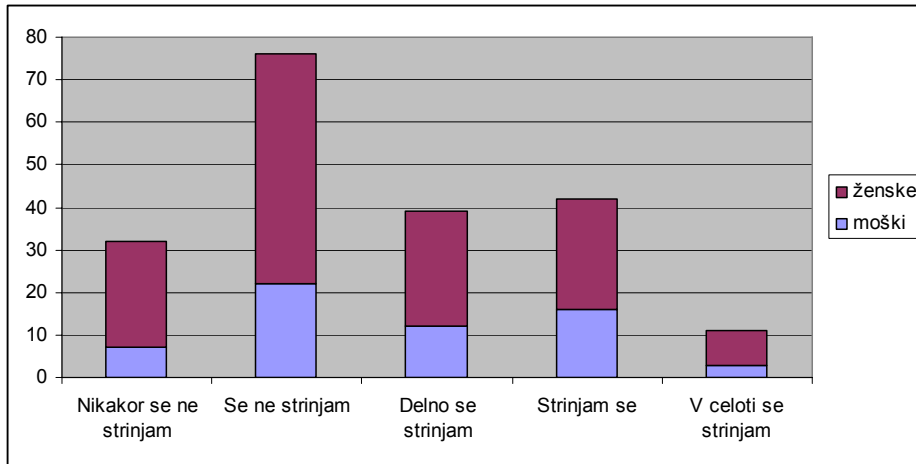
13. V naslednji tabeli izrazite vaše mnenje o sistemu socialne zaščite v Sloveniji

V raziskavi sva želela ugotoviti tudi, kakšno je mnenje anketirancev o sistemu socialne zaščite v Sloveniji. Vnaprej sva postavila trditve, naloga anketirancev pa je bila, da označijo, v kolikšni meri se z navedeno trditvijo strinjajo ali ne. Rezultate prikazujeva v nadaljevanju.

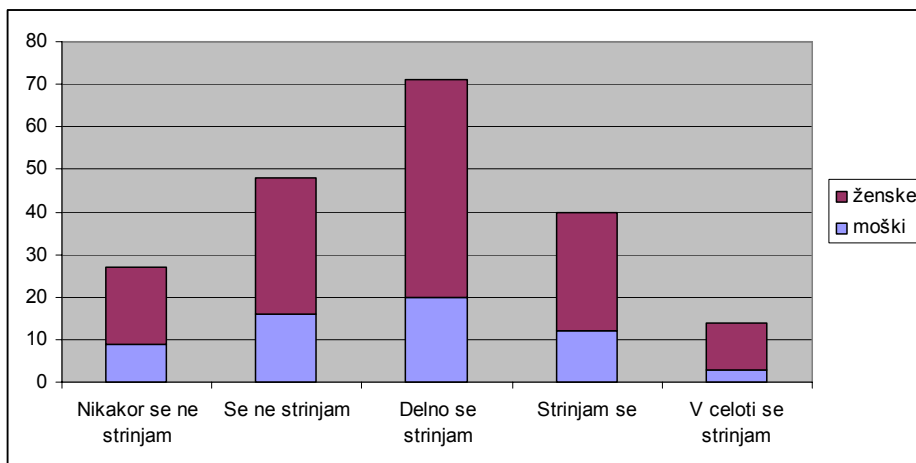
Graf 24: Strinjanje s trditvijo: »V Sloveniji je dobro poskrbljeno za socialno zaščito prebivalstva«

Iz zgornjega grafa je razvidno, da se večina anketirancev (vsaj delno) strinja, da je v Sloveniji dobro poskrbljeno za socialno zaščito prebivalstva. Vendar to zahteva tudi večje dajatve v obliki davkov in prispevkov v državni proračun. Plače delovno aktivnih so zato bolj obremenjene.

Graf 25: Strinjanje s trditvijo:»Postopek pridobivanja socialnih prejemkov je enostaven«

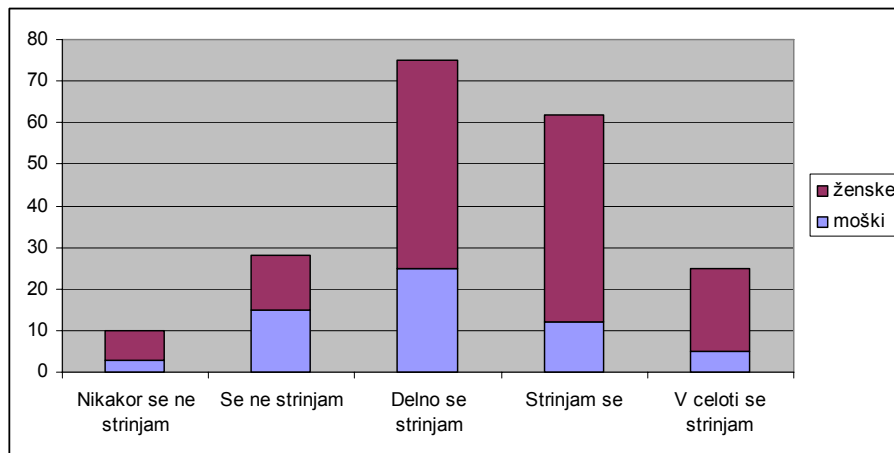
Anketiranci se večinoma niso strinjali s trditvijo, da je postopek pridobivanja socialnih prejemkov enostaven. Država bi zato morala postopke poenostaviti in približati ljudem, ki jim pomoč pripada. Po drugi strani pa jasno definirati kriterije za pridobivanje socialnih prejemkov, zagotoviti ustrezen nadzor nad prejemniki in preprečiti prekrivanje socialnih prejemkov.

Graf 26: Strinjanje s trditvijo:»Informacije o socialnih prejemkih so pregledne in dostopne«

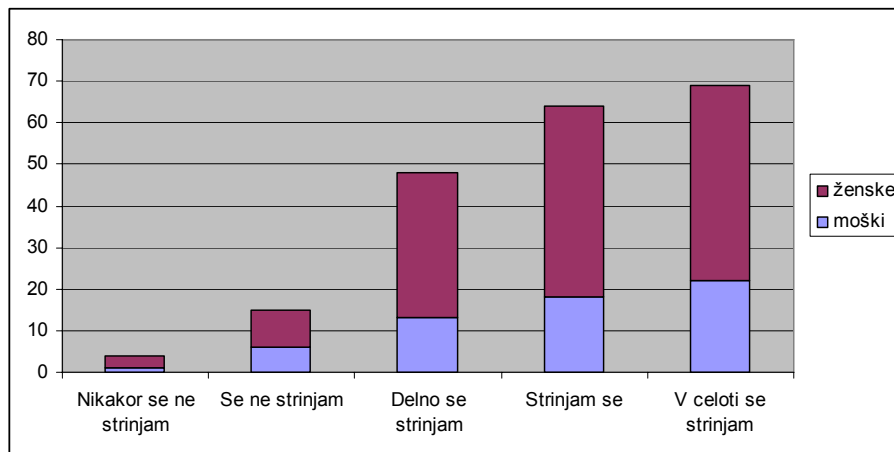
Večina anketirancev se le delno strinja ali pa se ne strinja s trditvijo, da so informacije o socialnih prejemkih pregledne in dostopne. To sva ugotavljala tudi sama, ko sva iskala informacije za to raziskovalno nalogo. Informacije o socialnih

prejemkih so precej razdrobljene. Potrebno bi jih bilo zbrati na enem mestu in predstaviti v preglednejši obliki.

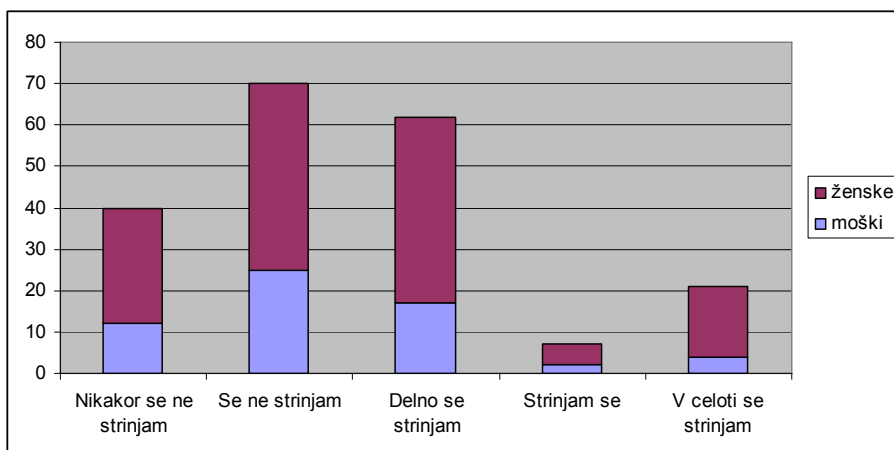
Graf 27: Strinjanje s trditvijo:»Socialni prejemki v Sloveniji precej zmanjšujejo revščino«

S trditvijo, da socialni prejemki v Sloveniji precej zmanjšujejo revščino se anketiranci večinoma strinjajo. Socialni prejemki tako pripomorejo k zmanjševanju odstotka ljudi, ki živijo pod pragom revščine. Kljub temu, pa mora biti velik poudarek tudi na aktivni socialni politiki, ki omogoča ljudem, da sami poiščejo izhod iz krize.

Graf 28: Strinjanje s trditvijo:»Visoki socialni prejemki povzročijo, da prejemniki ne iščejo sami izhoda iz težav«

S trditvijo, da visoki socialni prejemki odvrčajo prejemnike, da bi sami iskali izhod iz težav, se je po pričakovanjih večina anketirancev strinjala. Odgovori kažejo na to, da mora država ustrezno določiti višino socialnih prejemkov – dovolj visoko, da se zmanjšuje socialna stiska ljudi in hkrati dovolj nizko, da so ljudje še motivirani, da tudi sami iščejo izhod iz socialne stiske.

Graf 29: Strinjanje s trditvijo: »Nadzor nad prejemniki socialnih prejemkov je dober.«

Večina anketirancev se ni strinjala s trditvijo, da je nadzor nad prejemniki socialnih prejemkov dober. Verjetno takšno mnenje prevladuje tudi zaradi tega, ker v nekaterih primerih lahko prihaja do prekrivanja socialnih prejemkov, kar še zmanjšuje motivacijo ljudi v socialni stiski, da bi aktivno sodelovali pri reševanju svojega problema.

5 OVREDNOTENJE HIPOTEZ

H1 – Socialni prejemki v Sloveniji precej zmanjšujejo revščino.

Podatki o porazdelitvi dohodkov jasno kažejo, da se gospodinjstva z dohodki iz zaposlitve in dohodki iz pokojnin v vedno večji meri premikajo v višje dohodkovne razrede, da pa obratno socialni transferji postajajo pomembnejši vir dohodka v nižjih dohodkovnih razredih in so vedno bolj ciljno usmerjeni v gospodinjstva z nižjimi dohodki.

V letu 2007 je bila stopnja tveganja revščine v Sloveniji 11,5-odstotna. Če v dohodek ne bi šteli socialnih prejemkov, bi se stopnja tveganja revščine podvojila in bi znašala 23,1 %, pri starejših osebah pa bi preseгла 30 %. Tudi večina anketirancev (kar 81 %) se vsaj delno ali v celoti strinja, da socialni prejemki zmanjšujejo revščino, kar je razvidno iz grafa 27.

Prvo hipotezo zato lahko potrdiva.

H2 – Najbolj razširjeni socialni prejemki so pokojnine, otroški dodatki in nadomestila za brezposelnost.

Iz statističnih podatkov (graf 2) sva ugotovila, da država nameni največ izdatkov za socialne prejemke na področjih starost (37,9 %) in bolezen oz. zdravstveno varstvo (32,1 %), sledijo pa izdatki na področjih družina oz. otroci (8,6 %), invalidnost (8,5 %) in smrt hranitelja družine (7,5 %).

Anketiranci pa so na vprašanje, katere socialne prejemke trenutno prejema njihovo gospodinjstvo, najpogosteje navedli otroške dodatke, pokojnine in republiške štipendije. Šele nato so sledili denarna socialna pomoč, nadomestilo za brezposelnost, dodatek za veliko družino, invalidnine ... (graf 12). Odgovori anketirancev se ne ujemajo povsem s statističnimi podatki, za kar je razlog verjetno majhen vzorec anketirancev.

Glede na ugotovljeno lahko najino hipotezo le delno potrdiva. Nadomestila za brezposelnost predstavljajo le 3 % izdatkov in zato ne sodijo med najbolj razširjene socialne prejemke.

H3 – Glavni vir dohodka v gospodinjstvu predstavljata, dohodek iz zaposlitve in pokojnine.

Večina anketirancev (kar 73 %) je odgovorila, da je glavni vir dohodka v njihovem gospodinjstvu dohodek iz zaposlitve (graf 11). Pokojnine predstavljajo glavni vir dohodka v 9 % gospodinjstev, dohodki iz premoženja v 10 % in nadomestila za brezposelnost v 7 % gospodinjstev.

Najino hipotezo zato lahko le delno potrdiva.

H4 – Med prejemniki denarnih socialnih pomoči so v večji meri starejši, predvsem pa ženske.

Iz podatkov Urada RS za statistiko (od 2003 do 2008) sva ugotovila, da je med prejemniki denarnih socialnih pomoči (DSP) vsako leto več žensk kot moških. V letu 2008 je bilo med prejemniki DSP 55,30 % žensk in 44,70 % moških (tabela 7).

Poleg tega sva ugotovila, da je bilo največje število prejemnikov DSP v letu 2008 starih od 27 do 45 let (40,92 %), kar prikazuje tabela 8, sledi starostna skupina od 46 do 59 let (27,41 %) in starostna skupina 22 do 26 let (17,06 %). Delež prejemnikov DSP, ki so starejši od 59 let se sicer iz leta v leto povečuje, vendar je manjši od 3,5 %.

Hipotezo 4 lahko zato lahko le delno potrdiva.

H5 – Posamezniki, ki se znajdejo v socialni stiski, poskušajo najprej sami poiskati izhod iz nje.

Z anketo sva ugotovila, da bi anketiranci v primeru socialne stiske zelo verjetno poiskali novo ali dodatno zaposlitev oz. vir zaslužka ali pa zaprosili za denarno socialno pomoč. V manjši meri bi iskali pomoč pri prijateljih in sorodnikih ter na Karitasu in Rdečem križu (grafi 16–19). Odgovori kažejo na to, da ljudje neradi priznajo svojo socialno stisko, saj mnogi revščino povezujejo z nesposobnostjo človeka.

Hipotezo 5 lahko potrdiva.

H6 – Previsoki socialni prejemki povzročajo, da prejemniki ne iščejo sami izhoda iz težav.

Večina anketirancev se je strinjala s trditvijo, da visoki socialni prejemki odvrčajo prejemnike, da bi sami iskali izhod iz težav (graf 28). Socialni prejemki morajo biti sicer dovolj visoki, da se zmanjšuje socialna stiska posameznikov, vendar hkrati dovolj nizki, da posameznika spodbujajo k iskanju višjih dohodkov iz zaposlitve. Če dohodki iz zaposlitve ne bodo bistveno višji od socialnih prejemkov, posamezniki seveda ne bodo motivirani za delo.

Hipotezo lahko potrdiva.

H7 – Postopki pridobivanja socialnih transferjev so nepregledni in niso enostavni.

Z anketo sva ugotovila, da kar 47 % ljudi ne ve, ali prejema vse socialne prejemke, do katerih so upravičeni, prav tako jih kar 68 % ne ve, kje bi lahko preverili, do katerih socialnih prejemkov so upravičeni. Več kot polovica se jih ne strinja, da so postopki pridobivanja socialnih prejemkov enostavni. Torej bi država morala zagotoviti bolj pregleden sistem socialnih prejemkov, preprečiti prekrivanje socialnih prejemkov, postopke pridobivanja pa poenostaviti.

Hipotezo zato lahko potrdiva.

6 ZAKLJUČEK

V zadnjih dvajsetih letih so se v Sloveniji zgodile velike socialne, politične in ekonomske spremembe. Postajamo družba, v kateri so osrednja vrednota uspešnost, kapital in dobiček. V takšni družbi pa so najbolj ogroženi tisti, ki zaradi mladosti, starosti, bolezni ali drugačnosti nimajo zadostnih sposobnosti za vstop na odprti trg.

Razslojevanje družbe je vedno večje. Nekateri nenadzorovano bogatijo, drugi so vse revnejši. Odgovorni ne storijo dovolj za zagotavljanje enakih priložnosti za vse. V družbi se utrjuje prepričanje, da je vsak posameznik povsem sam odgovoren za stanje, v katerem je, in tako sam odgovoren za svojo prihodnost. Izhod iz revščine je zato zelo težak.

Vedno več je mladih, ki odraščajo v revnem okolju in nimajo enakih možnosti za razvoj kot drugi, ki odraščajo v drugačnem okolju. Denarna socialna pomoč je nizka, pot do izredne denarne socialne pomoči pa je zelo otežena. Privatizacija zdravstvenega sistema se kljub drugačnim zagotovitvam, kaže kot slabost, zlasti za tiste kategorije prebivalcev, ki nimajo denarja. Podobno se kaže tudi v šolstvu. Vse več je tudi revnih starejših občanov, ki živijo sami, z nizko pokojnino. In veliko preveč tistih, ki delajo, a so kljub temu revni. Tako nastaja velika skupina ljudi, ki se odrinjene na rob družbenega dogajanja, počutijo nesrečne, nekoristne, brezvoljne in agresivne do družbe, ki jih je pahnila v takšne razmere. Življenje na robu revščine pa poraja tudi družbeno odklonske pojave kot so alkoholizem, odvisnost od prepovedanih drog, samomori, problemi v duševnem zdravju ...

Skozi raziskovalno nalogo sva ugotovila, da je od družbenih pogojev in ustrezne pripravljenosti države za reševanje problema revščine odvisna usoda vedno večjega dela prebivalstva. Država bi morala zato sistematično pristopiti k reševanju tega problema. Probleme delovnih razmerij, brezposelnosti in socialne varnosti, ki zadevajo številne ljudi, bi morala reševati bolj sistematično. Vsakemu posamezniku je potrebno zagotoviti pogoje za človeka vredno življenje, za njegovo rast in razvoj. Potrebna je ustrezna socialna politika, ki bi državljanom ne zagotavljala le pasivno pomoč (storitve in dajatve, v okviru socialnega varstva), temveč tudi aktivne oblike pomoči, ki odpravljajo razloge za revščino. Prav tako ustrezna davčna politika, ki bi progresivno obdavčila vse vrste premoženja. Z urejanjem problemov socialne varnosti, bi se postopno v naši državi prav gotovo zmanjšalo število nasilnih dejanj, prebivalcem pa zagotovila višja raven življenja.

Potrebni je veliko sprememb tudi na ravni javnega mnenja – več solidarnosti, občutljivosti za sočloveka, etike in morale. Šele potem bi lahko začeli govoriti o Sloveniji kot socialni državi, državi prava, človekovih pravic in enakih možnosti ...

7 LITERATURA

Knjižni viri:

ERJAVEC, Mateja (et al.). 1999. *Sodobne oblike revščine mladih. Zbornik predavanj mednarodnega seminarja Mladi – ulica – prihodnost*. Ljubljana: Salve.

STROPNIK, Nada. 2002. *Boj proti revščini in socialni izključenosti - 2. knjiga, Primer Slovenije*. Budimpešta: Mednarodna organizacija dela.

BUBNOV - ŠKOBERNE Anjuta. 2002. *Definicije pojmov: socialna varnost, socialno zavarovanje, socialno varstvo, socialna zaščita*. Pravna praksa, št. 44.

Novak, Mitja. 2005. *Socialna varnost*, Maribor: Pravna fakulteta.

Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v republiki Sloveniji (UL RS 114/06).

Elektronski viri:

INTIHAR, Stanka. 2007. *17. oktober – dan boja proti revščini {online}*. {Povzeto dne 10. nov. 2008}. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1213

DERNOVŠEK, Igor. 2008. *Imamo najnižjo socialno razslojenost v EU {online}*. {Povzeto dne 5. dec. 2008}. Dostopno na: http://www.dnevnik.si/novice/aktualne_zgodbe/337827

Brezposelni v največji bedi {online}. 2008. {Povzeto dne 10. nov. 2008}. Dostopno na: <http://24ur.com/novice/slovenija/brezposelni-v-najvecji-bedi.html>

Spletne strani Centra za socialno delo – Ljubljana šiška. 2009. {Povzeto dne 5. jan. 2009}. Dostopno na naslovu: <http://www.csd-lj-siska.si/splosno/index.asp>

Spletne strani Skupnosti centrov za socialno delo. 2009. {Povzeto dne 12. jan. 2009}. Dostopno na naslovu: <http://www.gov.si/csd/index.htm>

KNEHTL, Maja. 2008. *Prikrita revščina v Sloveniji {online}*. {Povzeto dne 10. okt. 2008}. Dostopno na: http://www.njena.si/kariera/finance/prikrita_revscina_v_sloveniji/menu_id_91.html

Kazalniki dohodka in revščine, Slovenija, 2007 {online}. 2008. {Povzeto dne 12. 10. 2008}. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=2032

Spletne strani Statističnega urada RS. 2008. {Povzeto dne 20. okt. 2008}. Dostopno na: <http://www.stat.si>

Izdatki in viri financiranja programov socialne zaščite, Slovenija, 2006 {online}. 2008. {Povzeto dne 15. okt. 2008}. Dostopno na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1946

Statistični letopis 2007 {online}. {Povzeto dne 7. dec. 2008}. Dostopno na: http://www.stat.si/Letopis/2007/MP/10-07_slo.pdf

CVAHTE, Bojana. 2008. *Revščina in socialna izključenost oz. vključenost* {online}. {Povzeto 11. nov. 2008}. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/>

Nacionalno poročilo o strategijah socialne zaščite in socialnega vključevanja za obdobje 2008 – 2010 {online}. 2008. {Povzeto 3. feb. 2009}. Dostopno na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti_pdf/npsszsv08_10.pdf

PRILOGA 1

Spoštovani,

Sva Jurij Kopinšek in Klemen Tominšek, dijaka 2. letnika Poklicno tehniškega izobraževanja na Poslovno-komercialni šoli Celje. Izdelujeva raziskovalno nalogo z naslovom Analiza socialnih transferjev v Sloveniji. V praktičnem delu najine raziskovalne naloge želiva ugotoviti mnenje anketirancev o življenjskem standardu in sistemu socialne zaščite v Sloveniji, zato vas prosiva, da nama z izpolnitvijo vprašalnika, ki je pred vami, omogočite realizacijo najine raziskovalne naloge. Za odgovore se vam že vnaprej zahvaljujema.

VPRAŠALNIK

Pri odgovarjanju na vprašanja izberite 1 odgovor, razen v primeru drugačnih navodil.

1. Življenjski standard v Sloveniji bi ocenili kot:
 - a) nizek
 - b) srednji
 - c) visok

2. Za vašo družino bi lahko rekli:
 - a) da vam ničesar ne primanjkuje
 - b) da ste bolj varčni, manj luksuza
 - c) da morate zelo skrbno gospodariti z denarjem
 - č) da živite v pomanjkanju osnovnih dobrih

3. Glavni vir dohodka vašega gospodinjstva predstavljajo:
 - a) dohodki iz zaposlitve
 - b) dohodki iz premoženja
 - c) nadomestila za brezposelnost
 - č) pokojnine
 - d) drugo _____

4. Katere od spodaj naštetih socialnih prejemkov trenutno prejema vaše gospodinjstvo (možnih več odgovorov):
 - a) pokojnino
 - b) republiško štipendijo
 - c) nadomestilo za brezposelnost
 - č) nadomestilo za bolniški dopust
 - d) nadomestilo za čas porodniške
 - e) otroški dodatek
 - f) dodatek za pomoč in postrežbo
 - g) dodatek za veliko družino
 - h) denarno socialno pomoč
 - i) invalidnino
 - j) nobenega od socialnih prejemkov
 - k) drugo: _____

5. Ali prejimate vse socialne prejemke, do katerih ste upravičeni?
 - a) da
 - b) ne vem
 - c) ne, Zakaj ne?

6. Ali veste kje bi lahko preverili, do katerih socialnih prejemkov ste upravičeni?
a) da, Kje?

b) ne

7. Kje običajno pridobivate informacije o možnih socialnih prejemkih?

- a) na internetu
- b) na Centru za socialno delo
- c) preko medijev
- č) od prijateljev in sodelavcev
- d) drugo: _____

8. Kako bi reagirali, če bi se znašli v socialni stiski? Pri vsaki trditvi obkrožite v kolikšni meri se s trditvijo strinjate (1 = zagotovo ne, 2 = ne, 3 = morda, 4 = verjetno, 5 = zelo verjetno).

	Zagotovo ne	Ne	Morda	Verjetno	Zelo verjetno
Zaprosil bi za denarno socialno pomoč.	1	2	3	4	5
Za pomoč bi prosil sorodnike in prijatelje.	1	2	3	4	5
Poiskal bi novo ali dodatno zaposlitev oz. vir zaslužka.	1	2	3	4	5
Pomoč bi poiskal pri Karitasu ali Rdečem križu.	1	2	3	4	5

9. Kdo je po vašem mnenju najbolj odgovoren, da se posameznik znajde v socialni stiski?

- a) posameznik sam
- b) delodajalci
- c) država
- č) drugo: _____

10. Kako bi po vašem mnenju država lahko najbolj učinkovito zmanjšala revščino?

- a) tako, da bi povečala socialne prejemke
- b) tako, da bi zagotovila delovna mesta in izobraževanje
- c) tako, da bi omejila priseljevanje nekvalificirane delovne sile
- č) tako, da bi zmanjšala davke in prispevke
- d) drugo: _____

11. Kakšno je vaše mnenje o višini socialnih prejemkov v Sloveniji?

- a) so visoki
- b) so ustrezni
- c) so nizki

12. Menite, da so vsi, ki prejemajo socialne prejemke upravičeni do njih?

- a) da
- b) ne

13. V naslednji tabeli izrazite vaše mnenje o sistemu socialne zaščite v Sloveniji. Pri vsaki trditvi obkrožite v kolikšni meri se s trditvijo strinjate (1 = nikakor se ne strinjam, 2 = se ne strinjam, 3 = delno se strinjam, 4 = strinjam se, 5 = v celoti se strinjam).

	Nikakor se ne strinjam	Se ne strinjam	Delno se strinjam	Strinjam se	V celoti se strinjam
V Sloveniji je dobro poskrbljeno za socialno zaščito prebivalstva.	1	2	3	4	5
Postopek pridobivanja socialnih prejemkov je enostaven.	1	2	3	4	5
Informacije o socialnih prejemkih so pregledne in dostopne.	1	2	3	4	5
Socialni prejemki v Sloveniji precej zmanjšujejo revščino.	1	2	3	4	5
Previsoki socialni prejemki povzročijo, da prejemniki ne iščejo sami izhoda iz težav.	1	2	3	4	5
Nadzor nad prejemniki socialnih prejemkov je dober.	1	2	3	4	5

Spol: m ž

Starost:

- a) 15 do 25
- b) nad 25 do 55 let
- c) nad 55

Izobrazba:

- a) osnovnošolska
- b) srednješolska
- c) višje- ali visokošolska
- č) univerzitetna
- d) podiplomska

Število družinskih članov:

- a) 1-2
- b) 3-4
- c) 5 in več

Povprečni mesečni neto dohodek vašega gospodinjstva:

- a) do 1000 EUR
- b) nad 1000 do 4000 EUR
- c) nad 4000 do 8000 EUR
- č) nad 8000 EUR

Hvala za sodelovanje.

Jurij in Klemen